

Dansk A – Hhx
Vejledning / Råd og vink
Ministeriet for Børn og Undervisning,
Kontor for Gymnasiale Uddannelser 2014

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

1. IDENTITET OG FORMÅL.....	3
1.1. IDENTITET	3
1.2. FORMÅL	3
2. FAGLIGT INDHOLD OG FAGLIGE MÅL.....	3
2.1. FAGLIGE MÅL	3
2.2. KERNESTOF	5
Fokusområderne.....	6
Værklæsning	7
Omfang.....	8
Fokusområderne i de seks semestre	8
2.3. SUPPLERENDE STOF.....	8
3. TILRETTELÆGGELSE – GENERELT	9
3.1. FAGETS FAGLIGE FORUDSÆTNINGER FRA GRUNDSKOLEN.....	9
3.2. DIDAKTISKE PRINCIPPER	10
Fagets forskellige læringsformer	10
Integration af sprog, litteratur og medier.	10
Læsestrategier	10
3.4. ARBEJDSFORMER, HERUNDER SKRIFTLIGT ARBEJDE.....	11
Faglig progression og integration af fagets dimensioner	11
Pædagogisk tilrettelæggelse	12
Portfolio	12
Skriftligt arbejde og evaluering.....	12
Elevtid til skriftligt arbejde	12
Elevernes studieforberevende skrivekompetence	12
Faglige metoder og faglig identitet i dansk- og dansk/samtidshistorieopgaven	15
Studieretningsprojektet.	15
De faglige mål for SRP	16
Opgaveformuleringen	16
Dansk A og studieretningsfag A i SRP	16
3.5. IT.....	18
It som stilladsering	18
It som læringsform	18
3.6. SAMSPIL MED ANDRE FAG	19

Studieområdet 1. del.....	19
Studieområdet 3. del.....	20
Dansk i forskellige studieretninger	21
Studieplanen.....	21
3.7. UNDERVISNINGSMATERIALER	21
3.8. PROGRESSION.....	22
Generelle anbefalinger	22
Progressionen i skriftlig dansk.....	23
Interne prøver i dansk	24
Elevtid.....	24
Progressionen i mundtlig dansk.....	24
Kort mundtligt oplæg	25
3.9. SKITSER TIL PROGRESSION OVER TRE ÅR	25
Eksempel 1	25
Eksempel 2.....	26
Eksempel 3.....	27
4. EVALUERING.....	28
4.1. LØBENDE EVALUERING	28
Interne prøver.....	29
4.2. PRØVER.....	29
Mundtlig prøve.....	29
Prøvemateriale	29
Eksamination.....	30
Undervisningsbeskrivelsen	30
Vurderingskriterierne.....	31
Eksempler.....	31
Karaktergivning ved mundtlig eksamen	33
Skriftlig prøve	34
Vurderingskriterierne	34
Karaktergivning ved skriftlig eksamen	34

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Danskfaget er et analytisk, receptivt og produktivt fag, hvis grundlag altid er en tekst. Tekstbegrebet er imidlertid meget rummeligt, således forstås fx romaner, noveller, skuespil, digte, kronikker og essay, samt desuden lyd, billeder, film og web-baserede elektroniske udtryk som tekster i danskfaget. Det er den tekstanalytiske og fortolkningsmæssige tilgangsvinkel, der adskiller dansk fra de fleste andre fag i hhx. Tekstens deskriptive niveau alene er ikke fagets identitet.¹

1.2. Formål

Formålet med undervisningen i dansk er at skabe udvikling og læring hos eleverne gennem tilegnelse og anvendelse af viden om sprog, litteratur og medier. Formålet med udvikling og læring angår følgende områder af elevernes dannelse og uddannelse:

1. Et personligheds- og identitetsudviklende formål, som først og fremmest gælder den enkelte elev, ikke blot for skolen, men for livet.
2. Et uddannelses- og studieorienteret formål, som gælder elevernes kreative, kritiske og analytiske kompetencer samt historiske bevidsthed.
3. Et samfundsmæssigt formål, som gælder elevernes sproglige kompetencer såvel som elevernes sociale kompetencer som ansvarlighed, deltagelse og tolerance.

2. Fagligt indhold og faglige mål

2.1. Faglige mål

De faglige mål er de overordnede pejlemærker for undervisningen i dansk. Målene er faglige slutmål, dvs. målestokken for elevernes danskfaglige kompetencer efter tre års undervisning. De ni mål i læreplanen er overordnet læreplanens rammer for tilrettelæggelsen af undervisningen, således skal såvel lærerens tilrettelæggelse af stoffet som evalueringen styres af de faglige mål.

- *Kunne udtrykke sig mundtligt og skriftligt hensigtsmæssigt, formelt korrekt, personligt, nuanceret og argumenterende*

Dette mål vedrører elevernes sprogkompetence såvel skriftligt som mundtligt. Målet er, at eleverne opnår færdighed i at udtrykke sig sprogligt korrekt og kende forskel på skriftsprog og talesprog. Eleverne skal beherske mange sproglige nuancer og variationer og kunne sætte et personligt præg på sproget. Det er tillige et mål, at eleverne kan ræsonnere og bruge argumenter.

- *Kunne demonstrere indsigt i sprogets opbygning, brug og funktion samt kunne anvende grammatisk og stilistisk terminologi*

Dette mål vedrører elevernes metasprogkompetence. Målet er, at eleverne opnår sproglig bevidsthed gennem anvendelse af viden om det danske sprogs grammatiske, semantiske og stilistiske strukturer. Det er desuden et mål, at eleverne udvikler et sprog om sprog for at kunne iagttage og analysere sprog og derved selv blive mere bevidste sprogbrugere.

- *Kunne anvende forskellige mundtlige og skriftlige genrer, herunder oplæsning, referat, redegørelse, karakteristik, diskussion og debatoplæg*

¹ Hvis man fx beskæftiger sig med en kampagnebrochure, sker det ud fra hvilke virkemidler, symboler, sprog, argumenter osv. organisationen eller virksomheden anvender for at overbevise og få sit budskab igennem. Eller man beskæftiger sig med at formidle i bestemte genrer med bestemte virkemidler.

Dette mål vedrører elevernes genrebevidsthed og genrekompetence. Kendskabet til forskellige genremarkører hører med til at kunne skrive og tale godt, det vil fx sige at kende og bruge adækvate sproglige udtryk og beherske forskellige sproglige formnormer. Til elevernes genrekompetence hører desuden at beherske forskellige sprogbehandlinger som fx at abstrahere, konkretisere, generalisere og diskutere.

- *Selvstændigt kunne udføre en metodisk og relevant analyse og fortolkning af forskellige litterære tekster, såvel mundtligt som skriftligt*

Dette mål vedrører elevernes litterære kompetencer. Målet er dels, at eleverne skal kunne fremføre tekstanalyse *selvstændigt*, det vil sige uden hjælpespørgsmål og andet stillads, og dels at analysen skal være *relevant*, det vil sige, at eleverne må beherske forskellige metoder til litterær analyse og fortolkning og kunne vælge og begrunde en fortolkningsmetode afhængigt af den enkelte teksts form, indhold og kontekst. Valget af fortolkningsmetode kan være afhængig af tekstens tema, forfatter, genre, epokale eller nationale kontekst. Endelig skal eleverne kunne skrive og mundtligt fremlægge den litterære analyse og fortolkning.

- *Kunne analysere trykte og elektroniske medietekster og kunne vurdere disse som led i en kommunikationssituation, såvel skriftligt som mundtligt*

Dette mål vedrører elevernes kommunikations- og mediekompetence. Målet er, at eleverne kan analysere og afkode forskellige kommunikationssituationer og medieformer. Samtidig skal eleverne kunne indgå aktivt i forskellige kommunikationssituationer og skriftligt og mundtligt anvende forskellige medieformer.

- *Kunne perspektivere og vurdere tekster ud fra viden om historiske, kulturelle, samfundsmæssige, æstetiske, psykologiske, kommunikative og erhvervsrelaterede sammenhænge*

Dette mål vedrører elevernes perspektiveringskompetence. Målet er, at eleverne kan anvende viden fra ét område til et andet område. Forudsætningen for denne kompetence: at kunne overføre, sammenligne og kontrahere oplysninger og tankeformer fra et felt til et andet, er abstraktionsevne. Vidensområderne er mange, men dog danskfagligt relevante og relateret til de videnskabsområder, der hører til hhx-uddannelsen.

- *Kunne karakterisere litterære hovedværker fra epoker med betydning for udviklingen af nutidens tankegang*

Dette mål vedrører elevernes litteraturhistoriske kompetence. Målet er, at eleverne opnår historisk bevidsthed og kan forholde sig til kriterier for kunstnerisk kvalitet, således at de med personligt og fagligt udbytte kan læse litteratur (herunder dramatik og billedkunst), som har (eller har haft) epokegørende eller kunstnerisk betydning.

- *Kunne demonstrere kendskab til danske og internationale strømninger inden for litteratur og medier og samspillet med kultur og samfund*

Dette mål vedrører elevernes interkulturelle kompetence. Målet er, at eleverne får bevidsthed om danske kulturformer, danske kulturprodukter og danske samfundsnormer i en international kontekst.

- *Kunne navigere i store tekstmængder og analytisk fokuseret kunne udvælge og dokumentere.*
- Dette mål vedrører elevernes studiekompetence. Målet er, at eleverne behersker forskellige læsestrategier, og at de kan anvende humanistiske analysemetoder og almindelig videnskabelig vederhæftighed.

2.2. Kernestof

Kernestoffet omfatter såvel genstandsområder som metoder, dvs. kernestoffet indkredser både de teksttyper, faget arbejder med, og fagets metoder og vidensområder. Kernestoffet er uomgængeligt for at kunne nå de faglige mål. Kernestoffet er desuden fælles for alle hhx-elever og det stof, eleverne måles i ved den centralt stillede skriftlige prøve.

- *mundtlig og skriftlig sprogfærdighed, herunder retorik og argumentation*
Dette stofområde omfatter såvel tekster om retorik og argumentation som elevernes egne øvelsesprodukter med fx appelformer, sproglige virkemidler og argumentationsformer.
- *mangfoldige litterære genrer, herunder folkeviser*
Folkeviserne er en del af kernestoffet jf. ”Dansk litteraturs kanon”, men da kravet om historisk læsning i hhx er begrænset til 400 år, er det mest naturligt at læse folkeviser som en særlig genre. De litterære genrer er lyrik, epik og drama med en bred vifte af undergenrer, samt forskellige genremiks.
- *journalistik, billeder, film og kommerciel kommunikation*
Dette stofområde består af forskellige sagprosattekster inden for journalistikken fra avisleder til essay, samt virksomhedskommunikation fra hjemmesider og årsrapporter til reklamer og oplysningskampagner. Desuden rummer stofområdet film og kunstbilleder.
- *oversatte og nordiske tekster*
Dette stofområde omfatter norske og svenske tekster (trykte såvel som på lyd/film) samt oversat amerikansk, europæisk og nordisk litteratur. Desuden er der mulighed for at læse oversatte tekster af enhver art og fra alle kulturkredse, hvor det er relevant i samspil med andre fag eller i studieområderne. Der er ikke krav om, at oversatte og nordiske tekster skal være litterære. Ofte kan det være en pædagogisk fordel at vælge nutidige hverdags sproglige tekster, fx sportsjournalistik, reklamer, tv-serier eller virksomhedshjemmesider, når eleverne skal stifte bekendtskab med norsk og svensk originalsprog.
- *danske tekster fra centrale perioder i de sidste 400 år, med særlig forpligtelse på tekster efter det moderne gennembrud*
Dette stofområde rummer periodelæsning med en særlig vægt på det 20. århundrede. Tekster til belysning af en periode findes inden for alle genrer litterære som ikke-litterære. Diskussioner om hvad, der konstituerer en epoke, hører ind under periodelæsning.
- *mindst én tekst af hver af følgende forfattere: Ludvig Holberg, Adam Oehlenschläger, N.F.S. Grundtvig, Steen St. Blicher, H.C. Andersen, Herman Bang, Henrik Pontoppidan, Johannes V. Jensen, Martin Andersen Nexø, Tom Kristensen, Karen Blixen, Martin A. Hansen, Peter Seeberg og Klaus Rifbjerg*
Dette stofområde er minimumskravene til læsning af danske forfatterskaber, jf. ”Dansk litteraturs kanon”. Stoffet kan læses i relation til forfatterskabslæsning, periodelæsning, genrelæsning eller litteraturhistorisk læsning.²
- *tekster med betydning for dansk, nordisk eller europæisk kultur og tankegang*
Dette stofområde rummer tekster af de forfattere kanonudvalget peger på og tekster, som eleverne og læreren finder har kulturel, æstetisk eller eksistentiel værdi.
- *sprog-, medie- og litteraturvidenskabelige begreber, redskaber og metoder.*
Dette stofområde adskiller sig fra de øvrige, idet der er tale om kompetencer. Kompetencer opnås ved at gøre noget, dvs. udføre sproglige analyser, medieanalyser og litterære analyser

² Kanonudvalget anbefaler i øvrigt følgende tillæg til de gymnasiale uddannelser: Sagaer, Thomas Kingo, H.A. Brorson, Johannes Ewald, Emil Aarestrup, Søren Kierkegaard, Henrik Ibsen, J.P. Jacobsen, Sophus Claussen, Hans Kirk, Villy Sørensen, Inger Christensen.

og fortolkninger, men for at kvalificere disse kompetencer behøves viden, begreber og redskaber. Det er derfor lærebogsstof om fagets begreber, redskaber og metoder i kernestoffet.

Kernestoffet er organiseret i fem fokusområder og seks værker, som enten kan læses i forbindelse med fokusområderne eller selvstændigt.

- *litteraturhistorie*
- *mediehistorie*
- *sprog og kommunikation*
- *tendenser i samtiden*
- *periode*

Og 6 værker, enten i tilknytning til fokusområderne eller selvstændigt.

Fokusområderne.

Ved fokusområder skal forstås en organisering af tekstlæsningen ud fra et bestemt fokus. Det skal ikke forstås snævert som et fælles emne, da fokus snarere er et perspektiv, der anlægges på stoffet.

Det litteraturhistoriske fokusområde

Ét af fokusområderne skal således læses med fokus på det litteraturhistoriske aspekt af tekstlæsningen. Stoffet hertil skal findes inden for kernestofafgrænsningen. Man kan således vælge at læse tekster fra 400 års litteratur, men man kan også vælge et kortere tidsrum med det litteraturhistoriske fokus. Der er dog tale om de lange linjer i modsætning til periodelæsning. Tekster af de af kanonudvalget anbefalede forfatterskaber kan indgå i et litteraturhistorisk fokusområde, men de kan selvfølgelig også læses med et andet fokus, fx forfatterskab, genre eller periode.

Det mediehistoriske fokusområde

Ét fokusområde skal være mediehistorie, hvor tekstlæsningen skal have fokus på medierne og disses historie, selvfølgelig stadig med tekstanalyse og tekstproduktion som vejen ad hvilken faget arbejder. Det er altså ikke tanken, at det mediehistoriske fokusområde skal være et mini-mediefag, fokus er ikke på den tekniske beherskelse. Stoffet til det mediehistoriske fokusområde skal ligeledes hentes i kernestoffet, fx medievidenskabelige begreber, redskaber og metoder, journalistik, billeder, måske også retorik, argumentation og kommerciel kommunikation. Fokusområdet har den historiske forpligtelse, det vil sige, eleverne skal opnå grundlæggende forståelse for avisen, tidsskriftet, radioen, filmen, fjernsynet, internettet som medie, men også for disses historiske udvikling og samfundsmæssige og kulturelle betydning. Ønsker man at fordybe sig mere i en enkelt mediegenre, mediekampanjer eller medieteori, kan ét af de valgfrie fokusområder fra supplerende stof bruges hertil.

Det sproglige og kommunikative fokusområde

Ét fokusområde skal være sprogligt og kommunikativt, det vil sige at teksterne skal vælges og læses med dette fokus. Igen skal stoffet vælges inden for kernestoffet: Fx de mangfoldige litterære genrer og andre teksttyper, som kan være alt fra folkeviser til madopskrifter, men også fx oversatte og nordiske tekster og sprogvidenskabelige begreber, redskaber og metoder. Retorik og argumentation kan også indgå i dette fokusområde. Vigtigt er det, at alle elever får et grundlæggende kendskab til sproglige begreber og opnår kompetence i sproglig analyse, og at elevernes desuden får et grundlæggende kendskab til forskellige kommunikationsformer og –teorier og kompetence i sproget i brug. Ønsker man at fordybe sig i en særlig sproglig genre, oversættelsesproblematik, norsk eller svensk, dialekter eller sociolekter, kan man vælge det under et af de valgfrie fokusområder fra supplerende stof.

Det samtidige fokusområde

Ét fokusområde skal være tekster med fokus på tendenser i samtiden, dvs. tekster fra elevernes egen tid. Den tid flytter sig jo hele tiden, og den kan næppe altid udgøre en epoke eller en væsentlig periode, men samtiden er interessant, alene fordi det er den, vi lever i nu og tager bestik af fremtiden ud fra. Kernestoffet kan her være de mangfoldige teksttyper eller tekster med betydning for dansk, nordisk eller europæisk kultur og tankegang.

Det epokale fokusområde

Ét fokusområde skal være en periode, det vil sige tekster med fokus på en bestemt epoke eller periode i litteraturen, kunsten og kulturen eller brudflader mellem perioder. Kernestoffet kan her være såvel litterære værker, mangfoldige teksttyper, oversatte og nordiske tekster, tekster af nogle af de kanoniserede forfattere, litteraturvidenskabelige begreber, redskaber og metoder som tekster fra centrale perioder i de sidste 400 år, med særlig forpligtelse på tekster efter det moderne gennembrud. Det vil sige, at alle elever skal sikres et grundlæggende kendskab til periodelæsning. Man kan vælge at lægge periodefokusområdet inden for 1800-tallet, men så skal eleverne på anden vis sikres kendskab til tekster fra perioder i det 20. århundrede. Det er heller ikke udelukket at læse en periode uden for de 400 år, fx middelalderen, så skal man blot bruge et af de valgfrie fokusområder fra supplerende stof hertil.

For alle fokusområder gælder det, at supplerende stof kan være nødvendigt eller naturligt at inddrage. Det vil oftest være stof, der ligger i grænsefladerne til andre fag eller videnskabsretninger. Det kan være fagtekster om historie, kunsthistorie, medievidenskab, sprogteori, kulturteori, samfundsteori, psykologi, kommunikationsteori, sociologi osv. (Se afsnit 2. 3. om Supplerende stof)

Værklæsning

Der læses 6 værker enten i tilknytning til fokusområderne eller selvstændigt.

Et værk kan typisk være et klassisk litterært værk, hvortil der kan hentes inspiration i kanonrapporten³. Typiske værker er romaner, skuespil, digtsamlinger, novellesamlinger, essaysamlinger, film, hørespil og tv-spil. Et værk er altså en hel, afsluttet tekst, eller det består af hele afsluttede tekster fra samme forfatters (instruktørs osv.) hånd, men en tekstantologi samlet af en redaktør er **ikke** et værk. Denne definition af et værk levner mulighed for, at et værk kan være en oplysningskampagne eller reklamekampagne⁴, hvor der er tale om hele serier evt. i flere medier. Det er altså et værkkraft, at det omfangsmæssigt er større end de øvrige tekster. Det er naturligvis vanskeligt at trække grænsen mellem den meget korte roman og den lange novelle, men det kan være et pejlemærke, at Blichers ”Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog” traditionelt er blevet accepteret som et værk. Her må tidsforbrug, arbejdsform og analysedybde også tages i betragtning. Værker kan læses i sammenhæng med fokusområderne, hvor det falder naturligt og logisk indholdsmæssigt, og nogle fokusområder, fx det litteraturhistoriske, kan indeholde flere værker. Men værker kan også læses selvstændigt, uafhængigt af fokusområderne. Dette kan være oplagt, hvis klassen er blevet fanget af en aktuelt omtalt roman eller film, som de gerne vil arbejde med, eller hvis klassen i forbindelse med en studietur eller ekskursion vil tage en forestilling op, som ikke passer ind i deres fokusområdelæsning.

Der er ikke eksplicitte krav til sammensætningen af værker, men derimod et krav om inddragelse af mangfoldige genrer. Det må derfor anbefales, at arbejde såvel med romanen og skuespillet som med filmen og reklamekampagnen. Altså ikke ensidigt arbejde kun med film eller kun med romaner.

³ Dansk litteraturs kanon. Undervisningsministeriet. 19. september 2004.

⁴ ”en reklamekampagne er en række reklamer, der inden for kort tid i forskellige medier gentager en bestemt argumentation for et produkt for at påvirke en målgruppe”. Jane Kristensen og Jørgen Riber Christensen, Reklametid. Dlf. 2003

Værkerne er, sammen med fokusområderne, og hvad klassen i øvrigt har læst – også af supplerende stof, grundlaget for mundtlig eksamen.

Grundlaget for den mundtlige prøve er en titel på et fra undervisningen kendt fagligt område med tilhørende ukendt tekstmateriale. Det betyder, at eleven til mundtlig eksamen kan få titlen på et værk, hvis dette har været læst uden for fokusområderne med tilhørende ukendt tekst/er som eksamensspørgsmål. (Se i øvrigt 4. 2. Prøver)

Omfang

Pensum som begreb findes ikke mere, hvorfor der heller ikke er krav om normalsider og lignende. Omfanget er alene kvalitativt, idet det drejer sig om, at eleverne skal bringes i stand til at nå målene for faget, og det er de faglige mål, der måles på ved eksamen. Alligevel er der minimumskrav til kernestoffet, som ligner kvantitative krav. Der skal nås minimum 7 fokusområder (fem fra kernestoffet og to fra supplerende stof) og 6 værker, herunder mundtligt og skriftligt arbejde, specifikke teksttyper og tekster af præciserede forfattere.

Et fokusområde indeholder et antal tekster, såvel kommunikative som litterære. Man kan sige, at alle tekster er kommunikation, men her tænkes på hvorvidt teksterne ansues ud fra deres kunstneriske og/eller litterære værdi eller ud fra deres argumentatoriske og/eller kommunikative værdi. Desuden skal der være tekster, som læses med henblik på analyse og fortolkning, og tekster, der læses for at få faglig baggrundsviden. I denne vejledning bruges begreberne primærttekster og sekundærttekster til at benævne denne forskel. Antallet og omfanget af tekster i fokusområdet er ikke i sig selv afgørende.

Fokusområderne i de seks semestre

Et skoleår har ca. 32 uger, som kan være planlagt meget forskelligt fra skole til skole, så det kan være svært at anbefale et bestemt antal uger til hvert fokusområde, men en grov plan kunne måske se således ud:

I grundforløbet nås måske typisk fokusområdet sprog og kommunikation bl.a. i forbindelse med studieområdet og måske en del af det mediehistoriske fokusområde og et værk. I andet halvår af 1. år nås resten af det mediehistoriske fokusområde og et fokusområde mere med et værk, det kan afhænge af studieretningen. På andet år nås to fokusområder, to værker og dansk/samtidshistorieopgaven, og på 3. år nås to fokusområder og to værker, samt et tredje fokusområde i forbindelse med det internationale studieområde. Det er vigtigt at betragte alle samspil med andre fag, studieområderne, studieture og ekskursioner som delgrundlag for, at eleverne kan nå de danskfaglige mål. (Se også afsnit 3.9. Skitser til progression over 3 år)

Omfanget kan føles meget ambitiøst, hvis man ser på det kvantitative: syv fokusområder og seks værker. For at undgå overfladisk travlhed, kan man lade nogle tekster gå igen i forskellige fokusområder, idet fx en tekst både kan læses med et sprogligt fokus og et mediehistorisk fokus – eller en anden tekst kan læses såvel litteraturhistorisk som epokalt. Her må de pædagogiske overvejelser over forholdet mellem faglig bredde og dybde bero på den enkelte lærers professionelle vurdering af situationen.

2.3. Supplerende stof

Det supplerende stof skal udvælges således, at det i samarbejde med kernestoffet medvirker til opfyldelsen af de faglige mål. Stoffet skal perspektivere og uddybe kernestoffet og udvide elevernes horisont på området. Til supplerende stof hører følgende, som er organiseret i et stofområde og to fokusområder:

- *kultur- og bevidsthedshistoriske fremstillinger*

Dette stofområde rummer tekster, som læses sekundært, det vil sige for at tilegne sig viden om kultur- og bevidsthedshistorie. Dette stofområde læses ikke primært for at analysere og fortolke.

- *2 valgfrie fokusområder inden for kategorierne: genre, forfatterskab, tema, periode, medie, kunst og kultur*

I det valgfrie fokusområde kan der fx sættes fokus på forfatterskab, som giver mulighed for fordybelse i samme forfatters tekster, tekster om forfatterskabet fx i form af anmeldelser og biografier og evt. medieproducerede tekster med udgangspunkt i forfatterskabet.

Et valgfrit fokusområde kan også være kunst og kultur, hvor man har mulighed for at fokusere på fx de visuelle tekster som malerier, foto, arkitektur og teater. Stoffet kan hentes inden for de mangfoldige teksttyper og inden for kultur- og bevidsthedshistoriske fremstillinger. Dette fokusområde kan måske være velegnet til at indgå i samarbejdet med det internationale studieområde i studieretningsforløbet.

Valget af de to valgfrie fokusområder i supplerende stof vil dels afhænge af de øvrige valgte fokusområder fra kernestoffet og dels afhænge af samspillet med andre fag. I afsnit 2.2 om kernestoffet er ligeledes angivet forslag til supplerende fokusområder. Ofte vil den supplerende læsning kunne foregå parallelt med eller i studieområderne og i øvrige samspil med andre fag.

Der er mange andre muligheder for supplerende fokusområder, da danskfaget har mange berøringsflader med tilstødende faglige områder. Det kan dreje sig om retorik, dialekter, kunst og teater, eller virksomhedskommunikation og kommunikationspsykologi. Der er også mange faglige berøringsflader med samtidshistorie, filosofi og international økonomi omkring ideologier, kulturer, bevidsthedsformer, samfundssystemer og epoker.

3. Tilrettelæggelse – generelt

3.1. Fagets faglige forudsætninger fra grundskolen

Danskfaget i hhx bygger videre på grundskolens slutmål inden for de fire kulturelle kompetencer: at tale, lytte, læse og skrive, desuden bygges der videre på grundskolens undervisning i billeder og bearbejdning af synsindtryk i såvel dansk som billedkunst.

Eleverne har i grundskolen erhvervet en grundlæggende kompetence i at lytte til, læse, fastholde og skrive forskellige teksttyper. Dette brede tekstbegreb fortsætter i hhx og udvides med visuelle tekster, ligesom sprogfærdighed og tekstanalysekompetencen fortsat udvikles.

Eleverne har fra grundskolen kendskab til elektroniske ”kildetyper”, det er det udtryk, der bruges i ”Fælles mål”. Danskundervisningen i hhx videreudvikler elevernes kompetence til at navigere og analytisk fokuseret udvælge relevante oplysninger og udsagn i store tekstmængder. Ofte er elevernes forudsætninger på dette område meget differentierede. Det samme gælder elevernes forudsætninger i fortolkning, vurdering og perspektivering. Danskundervisningen i hhx bygger ovenpå ved hovedsageligt at kvalificere elevernes ”umiddelbare oplevelse” (udtryk fra ”Fælles mål”) med tilegnelse af sproglig, metodisk, litterær og historisk viden, som anvendes i tekstanalyse. Desuden indføres eleverne via arbejdet med selektion, argumentation, diskussion og dokumentation i fagets faglige, videnskabelige metoder.

3.2. Didaktiske principper

Fagets forskellige læringsformer

En del af undervisningen tilrettelægges som åben dialog i klassen. Her etableres en offentlighed, et mangetydigt møde mellem teksten, (dvs. den verden, tanke eller sagforhold, som den repræsenterer), læreren (som er den voksne og professionelle) og eleven/eleverne (dvs. det enkelte unge individ, men også gruppen af unge fra én eller flere ungdomskulturer). I dette læringsrum, som oftest er det fysiske klasserum, bliver der undervist, formidlet og debatteret, og her etableres en fælles forståelsesramme for fagets metoder og mål gennem eksemplarisk tilrettelagte forløb.

Undervisningen i klassen stiller krav om aktiv deltagelse, respekt og tolerance, for at den fungerer; derfor arbejdes der med studievaner og –metoder, idet eleven skal lære at tage noter og at deltage selvstændigt og argumenterende i en styret diskussion.

En anden del af undervisningen tilrettelægges som praktisk læring. Her løses opgaver, stillet af læreren, i grupper eller individuelt. Den praktiske læring kan godt have karakter af deduktiv træning i at beherske indlærte metoder. Hjemmeopgaver, skriftlige afleveringer, par-øvelser, cases, undersøgelser (ude i virkeligheden) og it-baserede opgaver hører til denne praktiske og formidlende læringsform.

Endelig tilrettelægges en del af undervisningen som selvstændig faglig fordybelse, enten som individuelt arbejde eller i grupper. Her er det undersøgelsen af et problemfelt, der er styrende for læreprocessen, og eleven skal lære selv at stille spørgsmålene til stoffet, samt udvælge og bruge adækvate faglige metoder. Denne læringsform er induktiv og stiller krav om selvstændighed, ansvarlighed og nysgerrighed, og eleven skal kunne formidle sin undersøgelse og viden såvel i skriftlig som mundtlig form. Den større opgave i dansk og/eller samtidshistorie, projektarbejde, studieretningsprojektet og arbejdet med synopsis i det internationale område er en del af denne læringsform.

Integration af sprog, litteratur og medier.

At holde sammen på danskfagets elementer, er en del af didaktikken.

Elevernes forståelse af sproglige strukturer vil også skulle være en del af deres litterære analyse, ligesom eleverne vil se, at både sproget og litteraturen formes af mediet. Eleverne kan ikke analysere journalistik uden at have kendskab til dens påvirkning fra litterære tendenser og mediernes samfundsmæssige funktion. Ligesom eleverne næppe kan forstå og fortolke moderne litteratur uden kendskab til den medieskabte virkelighed.

Alligevel kan det, for at styrke den samlede faglighed, være nødvendigt i perioder at fokusere på fagets delelementer. I tilrettelæggelsen i fokusområder fokuseres der netop på et af fagets delelementer ad gangen, samtidig med at fagets bredde fastholdes via tekstrepræsentationen. Der skal så vidt muligt være både litterære og kommunikative tekster i alle fokusområder, og disse tekster arbejder eleverne med i undervisningen både sprogligt, litterært og medieanalytisk.

Læsestrategier

Formålet med at arbejde med forskellige læsestrategier er at øge elevernes læsefærdighed, dvs. deres læsehastighed og forståelse. Undersøgelser har vist, at en stor del af eleverne læser uhensigtsmæssigt langsomt og med for ringe udbytte. Derfor er fokus på læsetræning nødvendigt. Læsestrategier⁵ hører til danskfaget, men er også en del af uddannelsens almene studieteknik. Derfor kan det anbefales, at et grundkursus i læsetræning sammen med notatteknik og litteratursøgning afholdes i grundforløbets studieområde. Herefter kan et eller flere kortere supplerende forløb i læsetræning afholdes i dansk i studieretningsforløbet, evt. i samarbejde med

⁵ Der er siden 1996 udgivet flere velegnede lærebøger om læsning til det gymnasiale niveau.

andre fag. I danskfaget kan det fungere som et element af arbejdet med fokusområderne, således at man i forbindelse med tekstlæsningen også arbejder med læsetræning. Materialet til læsetræningen kan altså være tekster, man i øvrigt inddrager som primær- eller sekundærttekster under fokusområdet.

Et vigtigt element i læsetræningen er at arbejde med læsehastighed. Elevernes læsehastighed testes, og derefter arbejdes individuelt eller parvis med øvelser, der styrker læsehastigheden. Det kunne være hurtiglæsning og fartkort. For at forbedre elevernes generelle studiekompetence og øge deres læseforståelse kan de lære at skelne mellem forskellige typer af læsning, bl.a. skimming, oversigtslæsning og nærlæsning. Det er vigtigt, at eleverne i løbet af uddannelsen opnår rutine i forskellige læseteknikker, således at de kan vælge læseteknik ud fra formålet med tekstlæsningen. I den forbindelse kan det være relevant at arbejde med begrebet forforståelse, idet en orientering i og om tekster øger udbyttet af den efterfølgende nærlæsning. Eleverne er altså også tjent med at kunne kombinere de forskellige læseteknikker.

3.4. Arbejdsformer, herunder skriftligt arbejde

Faglig progression og integration af fagets dimensioner

Danskfagets mundtlige og skriftlige dimension hænger sammen, og arbejdet med begge dele tilrettelægges med progression.

Alle fokusområder og værker, der er læst igennem de 3 år, danner grundlag for eksamen. Det kan derfor anbefales undervejs at sikre, at eleven får gennemarbejdet fokusområderne og værkerne både mundtligt og skriftligt.

Det mundtlige arbejde kan foregå som dialog i klassen, som gruppediskussioner, som elevoplæg i grupper eller enkeltvis, som interviews, som dramatisering (rollespil, oplæsning) eller som foredrag (lærerens eller en udefrakommendes). Det er vigtigt at tilrettelægge arbejdet med progression, således at kortere, afgrænsede oplæg og diskussioner er dominerende det første år, mens metodisk styrede⁶ fremlæggelser især trænes 2. og 3. år. Det er også vigtigt at opfordre eleven til at tage notater fra det mundtlige arbejde og systematisere disse til senere brug ved eksamen.

Til arbejdet med fokusområder og værker hører også en skriftlig dimension. Det vil være naturligt at udarbejde små skriftlige øvelser knyttet til det mundtlige arbejde. Det kunne være kreative eller procesorienterede skriveøvelser i forbindelse med gennemgang af en tekst, f.eks. som opvarmning til klassedialogen eller gruppefremlæggelserne. Det vil også være naturligt at træne journalistisk skrivning i forbindelse med f.eks. værklæsningen. Det kunne fx foregå som en øvelse i at skrive anmeldelser, features, forfatterinterviews eller biblioteksfoldere. Dels ville det styrke det faglige udbytte af værklæsningen, dels ville det være en træning til formidlingsopgaven til skriftlig eksamen, og endelig ville det være en hjælp til eksamenslæsningen til mundtlig eksamen. Det er en god ide at lade eleverne lave sammenfatninger af de gennemgåede fokusområder og værker, enten undervejs i forbindelse med gennemgangen eller som del af en repetition.

Også skriftlig eksamens perspektiverende (litteraturhistoriske) opgavetype, hvor eleven skal perspektivere en analyseret tekst til fx tendenser i samtiden, vil det være naturligt at øve i forbindelse med det mundtlige arbejde. Det gælder i forbindelse med de litterære fokusområder, men der kan også udarbejdes ”tendensopgaver” i forbindelse med de sproglige og mediehistoriske fokusområder.

⁶ Læreren kan med fordel tydeliggøre formkrav og sproghandlinger for eleverne. Jf. det kognitionspsykologiske begreb ”stilladsering” hos bl.a. Ellen Krogh.

Især på 3. år vil det skriftlige arbejde udover opgaver, knyttede til det mundtlige arbejde, også bestå af eksamensrettede øvelser, fx baseret på de eksisterende, tilgængelige elektroniske eksamensopgaver.

Pædagogisk tilrettelæggelse

Det tilrådes at tilgodese både pædagogisk og faglig bredde i undervisningen. Med hensyn til den pædagogiske tilrettelægning sikrer varierede arbejdsformer eleverne forskelligartede læringsbehov. Fagligt skal eleven kende til danskfagets mange dimensioner, hvilket bl.a. organiseringen i fokusområder skal være med til at sikre. Af samme grund er en spredning inden for valget af læste værker vigtig, det vil sige spredning inden for tid og genre. Det vil således ikke være hensigtsmæssigt at lade de fleste værker være fx spillefilm.

Portfolio

Der er ikke noget krav om portfolio i dansk i forbindelse med eksamen. Alligevel kan det være et godt redskab for både lærer og elever i forbindelse med den løbende evaluering. Portfolio kan også være et godt redskab til at skabe sammenhæng og overblik, da faget strækker sig over tre år og over forskellige tilrettelæggelser i henholdsvis grundfag og studieområderne.

Lad fx eleverne samle deres eksemplariske skriftlige arbejder i forskellige genrer og analysemetoder relateret til fokusområder og værker over alle tre år. Det kan give overblik og stolthed.

Skriftligt arbejde og evaluering

Det er en god idé at give fokuserede tilbagemeldinger på elevernes skriftlige arbejde. At lade eleverne vide, når opgaven gives, hvor lang tid den er berammet til, og hvilke kriterier netop denne opgave vil blive vurderet efter. Det kan desuden lette og professionalisere "rettearbejdet" at udarbejde forskellige evalueringsskemaer og bruge elektroniske rette- og kommenteringsfaciliteter, samt udvikle forskellige selv-evalueringsskemaer sammen med eleverne. Der kan afsættes elevtid til efterbehandling af en stilaflevering, hvor eleverne fx skal udfylde et skema med egne eksempler fra stilen og/eller rettelser i forhold til nogle parametre fastsat af læreren. Disse parametre kunne fx være: En god indledning, rød tråd (struktur og overgange), tegnsætning, variation i sætningsbygning, titelanalyse, karakteristik af personer og samtid, genre osv... selvfølgelig direkte tilrettet den specifikke opgave og de krav der implicit var i opgaveformuleringen. Herefter kan læreren se på såvel stilen som elevens egen evaluering og forslag til forbedring af stilen. Eleverne skal jævnlig have tilbagemeldinger på deres standpunkt i deres skriftlige arbejder. (Jf. hhx-bekendtgørelsen § 84)

Elevtid til skriftligt arbejde

Skolens leder forhåndstildeler 75 timer pr. elev til skriftligt arbejde i dansk i løbet af de tre uddannelsesår. (jf. hhx bekendtgørelsen § 80) Elevtiden omfatter ikke interne prøver, dvs. grundforløbsprøven og terminsprøven.

Det skriftlige arbejde skal bidrage til elevernes kompetenceudvikling med hensyn til dokumentation af faglig viden og formidling, selvstændig bearbejdning og fordybelse i faglige problemstillinger og systematisk skriftlig fremstilling, samt være grundlag for evaluering. (jf. hhx bekendtgørelsen § 76) Skolens leder kan desuden tildele yderligere elevtid til elever med særlige behov eller særlige talenter. (jf. § 81).

Elevernes studieforberedende skrivekompetence

Danskfaget spiller en væsentlig rolle i udviklingen af hhx-elevernes studieforberedende skrivekompetence (jf. bilag 4 i hhx bekendtgørelsen).

Skriftligt basiskursus

I forbindelse med *sprog- og kulturområdet* (studieområdet del 1) skal der gennemføres et forløb om skriftlighed, hvor der arbejdes med grundlæggende begreber og metoder af betydning for skriveproces og det færdige produkt. Hele sprog- og kulturområdet på ca. 45 undervisningstimer skal planlægges og gennemføres sammen med klassens eller årgangens sproglærere. På nogle skoler vil dette være organiseret i team. Uanset hvilke emne eller tilrettelæggelse dette forløb har, skal der tilknyttes et specielt forløb i skriftlighed, som tildeles særlig elevtid. Hvor mange elevtimer ud af det totale 619 – 635 elevtimer pr. elev gennem alle tre år, der tildeles dette skriftlighedsforløb, afgøres via forhandling på den enkelte skole.

Dette forløb er tænkt som et basisskrivekursus, hvor hhx eleverne får kendskab og øvelse i de basale regler for opgaver i hhx, sproglige virkemidler, argumentation og sproglig variation, samt øvelse i sprogrigtighed.

Opgaven i dansk og/eller samtidshistorie

Denne opgave ligger inden for rammerne af bilag 4 Elevernes studieforberedende skrivekompetencer, og kompetencerne er:

Eleverne skal under anvendelse af faglig viden, grundlæggende metoder i faget/fagene og relevant dokumentation kunne give en klar, sammenhængende og nuanceret skriftlig fremstilling, der bygger på følgende studieforberedende skrivekompetencer:

- *genrebevidsthed*
- *sproglig korrekthed*
- *disposition*
- *argumentation*
- *anvendelse af citater, figurer, illustrationer m.v.*
- *præsentation*
- *relevante henvisninger, noteapparat og litteraturliste*

Kompetencerne gælder ikke alene for dansk/samtidshistorieopgaven, men for alle de større skriftlige opgaver i hhx. Alligevel er det vigtigt at tænke disse ind i opgaven.

Det er som oftest den enkelte elev, der vælger om opgaven skal skrives i dansk eller samtidshistorie eller som en opgave i dansk og samtidshistorie, og opgaven skal besvares individuelt.

Opgaven skal som hovedregel skrives på 2. år af uddannelsen. Men hvis faget samtidshistorie kun læses på 3. år (i den pågældende klasse eller skole), må opgaven skrives inden for de første måneder af 3. år. Opgaven skal uanset placering ses i lyset af den samlede progression for elevens skriftlige arbejde igennem de tre uddannelsesår.

Dansk- eller dansk/samtidshistorieopgaven er en opgave i en *faglig* problemstilling, hvor eleven skal prøve kræfter med fagets tradition for indkredsning af en problemstilling og kuglegravning af emnet via redegørelse, analyse og perspektivering/vurdering, samt dokumentation og formidling. Skolen stiller vejledningsressourcer til rådighed for eleverne og beskriver regler for fagvalg, emnevalg og yderligere procedurer, så disse er tydelige for såvel eleverne som de implicerede lærere. Nogle skoler har måske en skrivekoordinator og en samlet beskrivelse for alle de større skriftlige opgaver i hhx uddannelsen.

Til dansk- eller dansk/samtidshistorieopgaven kan man som dansklærer ikke påregne at være vejleder for alle sine elever, vejledningen foregår derfor uafhængig af den daglige undervisning i faget. Det kan anbefales at organisere sin vejledning i delprocesser med faste mødetider, eller virtuelle møder med deadlines, således at man kan tilbyde den optimale vejledning for alle sine opgaveskrivere inden for den afmålte tid.

Dansk- eller dansk/samtidshistorieopgaven bedømmes internt, det vil sige af dansklæreren (og historielæreren, når det er en opgave i begge fag). Den karakter, eleven opnår for opgaven, indgår i

den løbende evaluering og i elevens standpunkt i skriftlig dansk efter - af den enkelte skole - nøjere fastsatte regler.

Bedømmelseskriterier

I bedømmelsen af danskopgaven eller dansk/samtidshistorieopgaven indgår en vurdering af besvarelsens faglige kvaliteter og mangler og en vurdering af, i hvilket omfang eleven behersker de studieforberedende skrivekompetencer. Skrivekompetencerne er (jf. bilag 4) genrebevidsthed, sproglig korrekthed, disposition, argumentation, anvendelse af citater, figurer, illustrationer m.v., (præsentation), relevante henvisninger, noteapparat og litteraturliste.

Eksempler på dansk- og dansk/samtidshistorieopgaver

Opgaven skal indeholde analyse og perspektivering, og elevens egen tekstproduktion kan indgå som en del af opgaven. Produktet kan foreligge skriftligt papir eller på multimedier.

Der er vide rammer for, hvad en danskopgave kan handle om, her følger nogle forslag:

- Tekstanalyse af avis- og/eller tv-nyheder med perspektivering til mediets historiske udvikling, samt en selvstændig produktion af avis eller tv-indslag.
- Sproglig/kommunikativ analyse af fx lovtekster, perspektivering til andre tekster af samme eller anden type fx journalistisk sprog, samt selvstændig produktion af fx informationsfolder.
- Analyse af malerier med henblik på bestemmelse af formsprog eller –isme med perspektivering til litteratur og samtidige kulturelle forhold, evt. med produktion af en formidlingsfolder til udstillingsbesøgende.
- Romananalyse med sammenligning til filmatisering af romanen, suppleret med en vurdering af filmens virkemidler og vinkling af romanens temaer og tidsbundethed.
- Diskussion af klassikerbegrebet, fx ”Hvad gør ”Kongens Fald” til en klassiker? Og hvad siger den os i dag?” Eller ”Hvad er så fantastisk ved ”Syv fantastiske fortællinger”? Eller ”Hvorfor er H.C. Andersen verdensberømt”?
- Analyse af et pengeinstituts litteraturpris-kampagne med perspektivering til kulturpolitik og marketing.
- Analyse af afsnit af ”Ørnen” (tv-drama) med henblik på genre (fiktion, faktion) og brug af originalsprog.
- Analyse af udvalgte tekster med henblik på en påvisning og diskussion af humor og humorens funktion.
- ”Hvad er et essay?” Analyse af udvalgte essays, diskussion af genretræk. Evt. afsluttet med elevens eget essay.
- Analyse af en virksomheds hjemmeside og efterfølgende produktion af hjemmeside med en anden målgruppe.

Dansk og historieopgaver:

- Modstandslitteratur under besættelsen. En undersøgelse af, hvordan modstanden mod tyskerne kom til udtryk i litteraturen, fx med udgangspunkt i en analyse af revytekster af Poul Henningsen eller digte af Morten Nielsen.
- Udenomsparlamentariske bevægelser i 1930-ernes Danmark med særligt henblik på Konservativ Ungdom. Med udgangspunkt i en analyse af taler, fotos og plakater beskrives bevægelsens mål og metoder.
- Landbokvinder i slutningen af 1800-tallet. Analyse Marie Bregendals roman ”En dødsnat” (1912) med perspektivering til landbokvindernes vilkår.

- Pressen udvikling fra 1849 til 1918. Redegørelse for pressens udvikling og dens forskellige funktioner fra 1849 frem til tiden omkring 1. verdenskrig. Med udgangspunkt i analyser af avisartikler belyses denne udvikling.
- Kvindens stilling 1960 – 2005. En redegørelse for kvindens ændrede stilling efter 1960 frem til i dag belyst ved analyse af litterære eksempler.
- ”Amerikanisering”. Redegørelse for fænomenet "amerikanisering" og dets historiske baggrund og gennemslag i Danmark belyst ved hjælp af analyser af teksteksempler fra 1920'erne, 1950'erne, 1960'erne og fra vores egen tid.

Faglige metoder og faglig identitet i dansk- og dansk/samtidshistorieopgaven

Ovenstående forslag kan danne inspiration til faglige såvel som tværfaglige opgaver. Eksemplerne er neutralt formuleret ud fra faglige emner og stof, men der kan være en pædagogisk fordel ved at formulere opgaven som et spørgsmål eller en problemstilling, da det kan give opgavebesvarelsen en rød tråd og et 'drive' mod et svar, en konklusion eller afklaring. Der er en stor skrivepædagogisk opgave i at arbejde med elevernes proces frem og tilbage mellem emne, stofudvælgelse, problemstilling og opgavedisposition frem til den endelige titel og opgaveudformning. Dansk/samtidshistorieopgaven kan ses som en øvelse i, hvad danskfaget kan bruges til i forskellige former for undersøgelser, analyser, diskussioner og vurderinger. Opgaven skærper således elevens bevidsthed om danskfagets identitet og dermed også muligheder i samspil med andre fag. Dansk(historie)opgaven skal således ses både som studieforberedende skrivekompetenceudvikling og som forøvelse til at forstå faglig identitet og samspil i studieretningsprojektet.

Studieretningsopgaven på 2. år

Inden for rammerne af bilag 4 (Elevernes studieforberedende skrivekompetencer) skrives en opgave på andet år i to eller tre fag valgt blandt obligatoriske fag og studieretningsfag. Denne opgave er ny i hhx sammenhæng, og derfor ikke beskrevet før. Dansk *kan* et af fagene i denne opgave, derfor er opgaven nævnt her i vejledningen for danskfaget. Sandsynligt er det, at mange elever vil vælge faget engelsk, da det er et obligatorisk A fag. Desuden vil de økonomiske fag spille en stor rolle qua studieretningerne og uddannelsens profil.

Opgaven er endnu et led i udviklingen af elevernes studieforberedende skrivekompetence og kan nemt bruges som et mini-studieretningsprojekt. Desuden ligger der en mulighed for, at sprogfagene kan arbejde sammen, altså en åbning til de særligt sprogligt, kommunikativt eller kulturelt interesserede elever. Vælger eleverne fx dansk og engelsk, kunne mange faglige emner komme i spil. Fx:

- Hemingways isbjergsteknik og indflydelse på Tom Kristensen (ekspressionisme m.m.)
- Tony Blairs og Foghs taler (politisk retorik)
- H.C. Andersen og Disney (oversættelse og kultur)
- Lego i DK og UK (sprog, image og kultur)

Studieretningsprojektet.

Studieretningsprojektet på 3. år har sit eget fagbilag i hhx-bekendtgørelsen og en tilhørende vejledning. Link til begge dokumenter:

<http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Gymnasiale-uddannelser/Studieretninger-og-fag/Fag-paa-hhx/Studieretningsprojektet-hhx>

De faglige mål for SRP

Målene for studieretningsprojektet er:

- demonstrere evne til faglig fordybelse og til at sætte sig ind i nye faglige områder
- demonstrere evne til at udvælge, anvende og kombinere forskellige faglige tilgange og metoder og dermed forstærke den faglige fordybelse
- beherske relevante faglige mål i de indgående fag
- udvælge, bearbejde og strukturere relevant materiale
- demonstrere evne til faglig formidling
- besvare en stillet opgave fyldestgørende, herunder at der er overensstemmelse mellem opgaveformuleringen og opgavebesvarelsen
- beherske fremstillingsformen i en faglig opgave (f.eks. citatteknik, noter, kilde- og litteraturfortegnelse).

Når disse mål fremhæves her, er det dels for at fremhæve projektets karakter, og dels fordi målene tjener til vurdering og bedømmelse af det endelige studieretningsprojekt.

Opgaveformuleringen

Den gode opgaveformulering, hvor Dansk A indgår,

- stiller eksplicite krav om analyse (og fortolkning) af et tekstgrundlag
- sikrer at den danskfaglige analyse er relevant i relation til opgavens tværfaglige fokus
- indeholder både fagspecifikke og tværgående faglige krav og sikrer derved, at opgaven ikke kan besvares meningsfuldt ud fra kun det ene fag
- er konkret og afgrænset med tydelig angivelse af, hvad der kræves af eleven, og samtidig ikke så snæver, at eleven fratages muligheden for at demonstrere selvstændighed
- giver eleven mulighed for at bevæge sig på flere taksonomiske niveauer og dermed mulighed for faglig fordybelse
- er realistisk at besvare fyldestgørende inden for rammerne af de deltagende fags faglige mål og SRP generelt.

Dansk A og studieretningsfag A i SRP

Danskfaget kan indgå i alle flerfaglige sammenhænge, hvor der er et tekstgrundlag, der analyseres, og hvor inddragelsen af danskfaget er *relevant* i forhold til en overordnet problemstilling. I Dansk A arbejdes der med mangfoldige tekstgenrer i både trykt og elektronisk form inden for de tre stofområder litteratur, sprog og medier.

Det tekstgrundlag, der analyseres i et SRP, skal være nyt i forhold til gennemgået stof, men må gerne ligge i forlængelse heraf.

I relation til SRP er det væsentligt, at der indgår en analyse (og fortolkning) ved hjælp af en relevant danskfaglig metode. Der er ikke i faget krav om anvendelse af bestemte metoder. Derimod er det tekstgrundlaget foruden den overordnede problemstilling, der er bestemmende for, hvilken mulig analysemetode det er relevant at bringe i anvendelse. Tilsvarende er det den overordnede problemstilling, der er bestemmende for, hvilket fokus analysen oplagt kan have. Der vil oftest i flerfaglige opgaver være behov for selektion i udformningen af en analyse af omfangsmæssige hensyn.

Det opfylder ikke danskfagets mål udelukkende at bidrage med beskrivelser, redegørelser og referater i et SRP, ligesom faget ikke kan reduceres til blot at være et redskabsfag i forbindelse med udformningen af en rapport som eksempel på faglig skrivning.

Inden for rammerne af SRP kan Dansk A spille sammen med andre studieretningsfag på A-niveau. Typisk vil der være tale om Spansk A (når det fungerer som studieretningsfag), Afsætning A eller International økonomi A. Andre kombinationer af Dansk A og studieretningsfag på A-niveau ses også.

I en sproglig studieretning kan studieretningsprojektet skrives i fransk, spansk eller tysk på niveau A og dansk. Et studieretningsprojekt kan inddrage Molière som perspektiv på Holberg og komediegenren, eller Bertolt Brecht som perspektiv på Keld Abell og 30'erne, eller Salvador Dalí som perspektiv på den danske surrealisme. Men sprogfagene har sjældent hovedvægten på det litterære, så ofte vil det være problemstillinger eller emner inden for danskfagets sproglige og mediemæssige stofområde, der kan spille sammen i et sprogligt studieretningsprojekt.

I studieretninger med afsætning A kan studieretningsprojektet skrives inden for virksomhedsbrochurer, reklamekampagner og multimediebaseret marketing. Afsætning og dansk kan spille sammen om studieretningsprojekter, der har fokus på fx retoriske strategier i moderne markedsføring i forskellige medietyper, stil og formsprog i reklameannoncer, markedsføring i en postmoderne verden, kultur og markedsføring, global eller tilpasset markeds kommunikation i fx tv-reklamer, husstandsomdelt reklame som fx Lars Larsens erindringsværk eller et medlemstidsskrift som Samvirke.

Danskfagets bidrag og identitet i projektet kan være genrekarakteristik og sproglig, retorisk eller narrativ analyse af konkrete reklametekster som fx reklameannoncer, pressemeddelelser, virksomhedsbrochurer, tv- og radioreklamer samt hjemmesider. De danskfaglige analyseværktøjer kunne være billed-, sprog- og argumentationsanalyse, ikonografi, fortælle teori og reklameæstetik.

I studieretninger med international økonomi A, kan studieretningsprojektet undersøge samfundskonjunkturer, fx højkonjunkturen i vestlige samfund i 1960-erne, herunder dens konsekvenser for kulturen eller økonomiske kriser og deres kulturelle og kunstneriske kontekst. Danskfagets bidrag og identitet i projektet kan være karakteristisk af højkonjunkturens kulturelle betydning i Danmark baseret på analyse af kulturelle udtryk som fx: Noveller (evt. roman) af nyrealistiske mellemlagsforfattere som Chr. Kampmann og Anders Bodelsen. Udtryk for ungdomskulturen i form af tøjstil, musik, digte. Valgplakater, taler fra partier, bl.a. borgerlige protestpartier som Fremskridtspartiet, Kristeligt Folkeparti og Centrumdemokraterne. Malerier, reklamer, arkitektur, byplaner, der viser familiestrukturens og –normernes forandring. Lignende projekter kan skrives i forbindelse med højkonjunkturen i 1920-erne og lavkonjunkturen i hhv. 1930-erne og 1970-erne og nuværende den økonomiske krise.

Emner for studieretningsprojekter med International Økonomi kan også dreje sig om 3. verdens lande, topmøder og tigerøkonomi, hvor danskfagets sproglige, kommunikative og mediemæssige stofområde kan komme i spil.

I studieretninger med virksomhedsøkonomi A, kan et studieretningsprojekt undersøge og analysere ejendoms- og selskabsformer, ledelsesformer og generationsskifte i konkrete danske virksomheder. Danskfagets bidrag og identitet kan være analyse og fortolkning af historiske, kulturelle, litterære og filmiske udtryk for temaet: slægt, virksomhed og arv. Far/søn-forholdet som motiv, generations-

og traditionsskiftet som konflikt og familieejede virksomheder som story-telling, det nationale og internationale osv.

En variant – SRP som fagligt formidlingsprojekt

Det faglige formidlingsprojekt som opgavetype er en mulighed, der er særlig relevant, når Dansk A spiller sammen med studieretningsfag, hvis metoder og stofområder ligger langt fra danskfagets, typisk de økonomiske fag og Matematik A. Opgaven kan fx gå ud på, at eleven bl.a. skal skrive en artikel om svært økonomisk stof til et bestemt medie. Dansk kan i en sådan opgave indgå som formidlingsfag under forudsætning af, at der i projektet også indgår et metaafsnit, hvori der vha. et danskfagligt begrebsapparat reflekteres over og argumenteres for valg i forbindelse med udarbejdelsen af formidlingsdelen.

På www.emu.dk findes eksempler på opgaveformuleringer til de forskellige fag, som kan danne inspiration.

3.5. It

It som stilladsering

I studieområdets 1. del kan it anvendes som værktøj i forbindelse med arbejdet med terminologi og grammatik⁷. Allerede i studieområdets 1. del trænes eleverne i opmærksomhed på, hvilke muligheder og problemer internettet rummer som informationskilde i relation til faglige problemstillinger, således at eleven i løbet af det 3-årige forløb i stigende grad kan gøre brug af fx tekst-, billed-, forfatter-, artikel- og anmelderdata-baser.

I forbindelse med opgaveskrivning og mundtlige oplæg er det nærliggende, at undervisning i kildekritik og søgemulighederne på internettet intensiveres.

I alle former for skriftligt arbejde er tekstbehandlingsprogrammer blevet et uundværligt redskab, som man allerede i studieområdets 1. del og måske i forbindelse med individualiserede it-forløb, må sikre sig, at alle elever mestrer i fornødent omfang.

Udviklingen indenfor it-området gør, at man i stigende grad kan tilrettelægge net-baserede undervisningsforløb i alle danskfagets kerneområder. Specielt når der arbejdes med de mange teksttyper, kan man med fordel også inddrage og analysere virtuelle tekster, i form af fx hjemmesider, elektroniske reklamer, reklamevideoer og kortfilm. Når der er fokus på moderne tendenser i reklame- og medieverdenen og inden for kunst og litteratur, er det på tilsvarende måde relevant at inddrage virtuelle eksempler. Man kan også tilrettelægge et mediehistorisk forløb eller et sprogligt/kommunikativt forløb, hvor elektroniske tekster indgår med større eller mindre vægt. I forbindelse med arbejdet med mundtlig fremstilling er det naturligt at inddrage elektroniske præsentationsprogrammer og diskutere deres stærke og svage sider, således at eleven sættes i stand til - også i eksamenssammenhæng - at anvende præsentationsprogrammer på en hensigtsmæssig måde.

Da eksamen i skriftlig dansk er elektronisk, tilrettelægges undervisningen på en sådan måde, at eleverne på 3. år er fortrolige med denne opgaveform.

It som læringsform

Dele af undervisningen kan omlægges til virtuel undervisning, dog højst 10 % af uddannelsesstiden i grundforløbet og 25 % af hvert fag i studieretningsforløbet. Jf. § 72 stk. 2. Det er undervisningstid

⁷ Der er udviklet forskellige elektroniske grammatikprogrammer og -øvelser til brug for ungdomsuddannelserne.

med forberedelse – og ikke lærerfri undervisning. Der skal altså tilrettelægges særlige virtuelle forløb med brug af de forskellige elektroniske ressourcer, den enkelte skole råder over. Fx kan dansklæreren lægge et link ud til en forfatters hjemmeside samt link til forskellige anmeldelser af en i forvejen læst roman af forfatteren, disse steder skal eleverne orientere sig i, og på et bestemt aftalt tidspunkt sætter læreren en diskussion i gang på en blog, eleverne har adgang til. En sådan virtuel måde at være til undervisning på appellerer ofte til andre elevtyper, end den daglige undervisning gør, ligesom den skriftlige og individualiserede aktivitet varierer udviklingen af elevernes kognitive strukturer.

3.6. Samspil med andre fag

Tekstanalysen står centralt i danskfaget, og da tekster indgår i alle fag, ligesom den alt overvejende del af undervisningen foregår på dansk, har danskfaget naturligt en stor berøringsflade med andre fag. Men i samarbejdet med andre fag er det særdeles vigtigt, at man i danskfaget hele tiden har øje for de særlige danskfaglige metoder og analyseredskaber. I modsat fald kan fx en analyse af Herman Bangs novelle "Franz Pander" hurtigt blive til en psykologisk case, eller en reklameanalyse kan blive til en afsætningsfaglig modeludfyldning. En anden fare er, at danskfaget i samspillet med andre fag kan blive "et skriv om" eller bredt noget om "dansk kultur"; dette gælder måske især i relation til fag, hvor det faglige slægtskab ikke er så nært. Men hvis man har disse forhold in mente, er der mange relevante samspilsmuligheder mellem dansk og andre fag. I det følgende er nogle af disse muligheder beskrevet.

Studieområdets 1. del

Studieområdets 1. del har sin egen vejledning, som der henvises til. Følgende skal derfor læses som inspiration specielt for dansklæreren.

Dansk indgår sammen med de øvrige sprogfag med tilsammen 45 timer.

Kultur- og sprogområdet

I samarbejde med de øvrige sprogfag tilrettelægges undervisningsforløb, der beskæftiger sig med grundlæggende viden om sprog og om sammenhængen mellem sprog, kultur og kommunikation. Gennem denne undervisning skal eleverne opnå beherskelse i sprog og begreber om sprog. Desuden tilrettelægges undervisningsforløb med udgangspunkt i konkrete kulturelle problemstillinger i almene og/eller erhvervsmæssige sammenhænge, der handler om anvendelse af forskellige kommunikationsformer samt mundtlige og skriftlige genrer. Undervisning og træning i relevant sprogbrug i forskellige konkrete kommunikationssituationer kan foregå såvel skriftligt som mundtligt i små værksteder i skrift og tale, hvor der arbejdes med fx sprogstil, oversættelser, virksomhedskommunikation, rollespil, taler, debat og diskussionsformer.

Temaerne for disse undervisningsforløb skal kalde på stof og viden fra dansk og fremmedsprog. For danskfagets vedkommende kan de tre første faglige mål samt fokusområdet: sprog og kommunikation komme i spil. Disse faglige mål er:

- *At kunne udtrykke sig mundtligt og skriftligt hensigtsmæssigt, formelt korrekt, personligt, nuanceret og argumenterende*
- *At kunne demonstrere indsigt i sprogets opbygning, brug og funktion samt kunne anvende grammatisk og stilistisk terminologi*
- *At kunne anvende forskellige mundtlige og skriftlige genrer, herunder oplæsning, referat, redegørelse, karakteristik, diskussion og debatoplæg*

Der tilrettelægges måske tre til fire temaer fordelt hen over grundforløbet eller det første år med forskellige tilgange til en konkret case, tekst, filmklip eller situation. Det kunne fx være:

Et genreforløb: "Fra brev til blog" (Hvordan fortælles en historie eller en mening virkningsfyldt?) - Sproglige virkemidler ville således kunne være del af det faglige stof.

Et retorikforløb: "Fra prædiken til promotion" (Hvordan sælger jeg min idé?) , hvor appelformer og den retoriske pentagon kunne være det faglige stof.

Et argumentationsforløb: "Fra elevråd til europæisk topmøde" (Hvordan medvirker jeg til at skabe konsensus?) Dialogformer og argumenttyper kunne fx være det faglige stof.

Et høflighedsforløb: "Fra please til fuck you" (Hvad siger mit sprog om mig og min kultur?) Ordforråd, sprognormer, sproghandlinger ville oplagt kunne indgå som fagligt stof.

Studieområdets 3. del

Det internationale område

Dansk indgår i det internationale område med ca. 20 timer, lidt afhængig af hvordan sprog og andre fag indgår.

I lighed med Kultur og sprogområdet skal der henvises til den generelle vejledning til studieområdet, hvortil det internationale område hører, derfor er følgende ikke fyldestgørende, men blot en appetitvækker.

Undervisningen i det internationale område skal tilrettelægges under en overordnet tematisk ramme. På store skoler kan der være flere temaer, som de enkelte studieretningsteam tilrettelægger, men på mindre skoler vil det nok være mere overkommeligt med blot ét tema for hele årgangen af hh3'ere. Temaet skal have et internationalt perspektiv og rumme muligheder for faglige analytiske tilgange og svar hentet fra samtidshistorie, international økonomi, dansk og sprog.

Det internationale område er sidste led i det studieforberedende bånd igennem hhx og har derfor faglige mål fælles med de øvrige studieområder. Disse mål er såvel faglige kompetencer som studiekompetencer – i kort form ser de således ud:

- anvendelse af teorier og metoder fra fagene
- analytisk tilgang til tværfaglige problemstillinger
- anvendelse af studiemetoder
- fag- og metodekritik
- informationssøgning og kildekritik
- skriftlig og mundtlig formidling
- it-anvendelse

Undervisningen skal tilrettelægges som kursusforløb, som afsluttes med individuelt selvvalgte elevstudier med problemstillinger knyttet til det overordnede tema. Kulturelle, historiske og samfundsfaglige metoder og viden ligger til grund for såvel kursusforløb som elevstudier.

Elevstudierne afsluttes med en synopsis. Denne synopsis er samtidig elevens eksamensgrundlag, hvis det internationale område udtrækkes til mundtlig eksamen.

Produktkravene til synopsis i DIO er:

- Problemformulering
- Metodeovervejelser
- "Behandling" af de faglige problemstillinger
- Konklusion
- Evt. bilag med kilde- eller dokumentationsmateriale

Det kan være en oplagt opgave for dansklæreren at deltage i arbejdet med denne genre, såvel i forhold til skolens overordnede beskrivelse af synopsis i de forskellige former, den forekommer i uddannelsen, som i forhold til det konkrete skrivepædagogiske arbejde med eleverne.

Det internationale område skal evalueres med en afsluttende standpunktskarakter. Det kan være nødvendigt at have procedure for, hvilke lærere der evaluerer hvilke elever, samt evt. logbogsskrivning eller anden løbende kontakt med de enkelte elever, for at have et grundlag ud over synopsis at afgive denne karakter på.

Der er knyttet elevtid til det internationale område, men omfanget er op til en lokal forhandling.

Temaerne for kursusforløbene kan være mange. Vigtigt er det blot, at de fag der indgår, kan se "sig selv" spille med, og at den tematiske ramme samtidig giver anledning til noget, som ligger uden for den normale enkeltfaglige undervisning.

Dansk i forskellige studieretninger

Dansk er et grundfag og derfor med i alle studieretninger og er ligesom engelsk obligatorisk på alle tre årgange. Alligevel behøver stof og tilrettelæggelse ikke at være ens for alle klasser. Læreplanen rummer mulighed for at tone faget i de forskellige studieretninger. Det kan gøres i valg af fokusområder og selvfølgelig bredt i stofvalg og metoder. Den faglige progression i faget er heller ikke en hæmsko for samarbejder, idet det fx er muligt at læse tekster på mange andre måder end kronologisk, og det sjældent er sådan, at noget bestemt *må* komme før noget andet i læreprocessen. Selvom danskfaget er rummeligt og føjeligt, kan der alligevel være nogle barrierer for samarbejder. Oftest er disse tekniske og administrative, men der findes også nogle vanskeligheder, som skyldes de forskellige fagtraditioner og videnskabsområder.

Inden for humaniora er feltet subjektivitet og menneskelig erkendelse og formålet er at forstå noget egenartet eller almenmenneskeligt gennem analyse af forskellige kulturprodukter. Denne erkendeinteresse og - det ofte fiktive - empiriske grundlag kan nemt komme i konflikt med den samfundsvidenskabelige interesse i at udlede lovmæssigheder, byggende på målbare facts eller matematiske modeller. Men skal der komme noget frugtbart ud af samarbejdet mellem danskfaget og de økonomiske profilmater og matematik, må man kende til hinandens videnskabsinteresse og analytiske metoder og drage nytte af disse forskellige tilgange til verden.

Studieplanen

Studieplanen er den plan, der danner grundlaget for klassens løbende arbejde gennem året og afspejler dermed også klassens arbejde i samspil mellem fag. Forudsætningen for samarbejde mellem fagene i en studieretning er en vis gennemsigtighed og et overblik over de enkeltfaglige planer.

Arbejdet med at udarbejde og ajourføre studieplanen for klassen eller studieretningen ligger naturligt i lærerteamet, mens dansklæreren må udfylde sin fagspecifikke del.

Studieplanen justeres løbende, og den skal ligge offentligt tilgængelig for elever, lærere og andre interesserede på skolen hjemmeside. Skolerne bruger forskellige systemer og elektroniske platforme, som er under stadig udvikling.

3.7. Undervisningsmaterialer

Danskfaget i hhx har ikke tradition for at anvende faste lærebøger eller faste tekstantologier. Blandt andet derfor findes der, landets lidenhed taget i betragtning, mange forskellige udgivelser af tekstsamlinger til brug i de gymnasiale ungdomsuddannelser. Den meget almindelige praksis er at have litteraturhistorier med opslagsmuligheder på forfatterskaber og særlige danskfaglige begreber i klassesæt. Det kan anbefales, at den enkelte elev har en håndbog af en sådan art til sin rådighed gennem det treårige forløb eller i hvert fald på 3. år. Desuden kan det anbefales, at eleven har

lignende grundbogsmateriale til sin rådighed inden for medier og sprog, da disse tre områder er danskfagets kernelementer.

Hele genstandsområdet: de mangfoldige litterære genrer og teksttyper kan tilvejebringes via de mange udgivelser, der kommer fra Daneklærerforeningens eget forlag og de øvrige forlag, som udgiver lærebøger og tekstsamlinger baseret på temaer, perioder, genrer, motiver, konflikter osv. Desuden findes der efterhånden en del undervisningsmateriale, som egner sig til hhx-dansk på specielle websteder. Generelt kan man gå til www.emu.dk, ligesom www.dansklf.dk har faglige oversigter, relevante links og databaser. Dansk Sprognævn, Det kongelige Bibliotek og Danmarks Radio og andre store institutioner har meget relevante hjemmesider med søgemuligheder, databaser og undervisningsmidler.

3.8. Progression

Der er både i hhx-bekendtgørelsen og i læreplanerne for de respektive fag et eksplicit krav om faglig progression i undervisningen, ligesom der er et krav om, at eleverne skal møde en progression i arbejdsformer, så de udvikler sig fra elever til studerende.

Progression indeholder som begreb to aspekter:

- a) Uddannelsens generelle og fagenes mere specifikke forventninger om progression på overgangen mellem folkeskolen og gymnasiet, og mellem gymnasiet og de videregående uddannelser
- b) Den enkelte elevs faktiske og forventede progression i løbet af det her relevante gymnasiale forløb.⁸

Derudover kan der oplagt skelnes mellem en faglig progression og en progression inden for studieadfærd, studieteknik og arbejdsmetoder, der har at gøre med udviklingen fra elev til studerende. Selv om den faglige og den studiemæssige progression også er indbyrdes forbundet. Progression forudsætter begrebsklarhed over læringsmål, hvad enten de formuleres i adfærdstermer (fx ”skal kunne, skal demonstrere, skal bevise”) - altså kompetencemål, som læreplanen indeholder, eller kognitive niveauer (fx ”skal opnå kendskab til, indsigt i, viden om, overblik over”). Derudover skal læringsmålene være evaluerbare af hensyn til synliggørelse og justering af progressionen i undervisningen.

Progressionen kan således ligge i:

- stoffets sværhedsgrad (læsbarhed og alder)
- kravene til behandlingen af stoffet (forskellige kognitive taksonomiske niveauer)
- et forhold mellem teksttyper (abstraktionsniveau)
- et forhold mellem perioder (historisk bevidsthed)
- omfang i såvel receptiv som produktiv sammenhæng
- arbejdsformer (grad af udfordring og selvstændighed)
- krav til studieadfærd og studieteknik
- elevens refleksion over egen studiepraksis

Generelle anbefalinger

En indledende screening i dansk er et værktøj, som kan give et billede af elevernes faglige niveau ved start, både mht. læsehastighed, tekstforståelse og retskrivning. Velegnet materiale til en sådan

⁸ Jf. ”Fremtidens danskfag” s. 90f

screening i form af en standardiseret test er allerede udviklet.⁹ Det er til gavn for eleven, så denne klart kan følge med i udviklingen af de faglige kompetencer. Det er ligeledes til gavn for læreren, der får et klart billede af elevens faglige niveau og kan tilrettelægge undervisningen, så den tager udgangspunkt i elevens forudsætninger. Løbende evaluering i form af prøver, feedback på mundtlige oplæg og skriftlige opgaver giver det nødvendige grundlag for at kunne vurdere udbyttet af undervisningen og dermed de opstillede kompetencemål.

Fælles terminologi, altså begrebsafklaring i forhold til taksonomiske niveauer, spørgeformuleringer, genrer mv. er med til at tydeliggøre og sikre en progression i undervisningen. Det samme gælder fagspecifikke begreber og metoder. Det kan være en fordel for eleverne, at der anvendes fælles grammatisk terminologi i sprogfagene. Dansk Sprognævn har udsendt en anbefaling af anvendt terminologi.¹⁰

Det er væsentligt, at det lige fra starten gøres tydeligt, hvad forskellen er på niveauet i grundskolen og i gymnasiet. Det sikres bedst ved, at eleverne hurtigt konfronteres med kravet om metodisk analyse og dokumentation.

Progressionen i skriftlig dansk

Skriftligt kan der på 1. år stilles flere, mindre omfattende opgaver, som træner formalia (layout, afsnitsinddeling, citattekniik, kildeangivelse etc.) og sproglig korrekthed, og opgaver, der træner en isoleret analysedisciplin (fx en personkarakteristik, en sprogbeskrivelse eller en temabestemmelse), skrivning i en bestemt genre, (fx et referat, et læserbrev eller omskrivning af litteratur til en nyhedsartikel) eller skrivning med et bestemt formål, (fx en instruerende tekst, en argumenterende tekst, en informerende tekst eller en vurderende tekst). Andre kreative skriveøvelser kan også inddrages med det formål at styrke elevernes skrivelyst og dermed bane vejen for, at de udvikler deres skrivekompetence.

På 2. år stilles større krav til omfang og taksonomiske niveauer i opgaverne. Der kan oplagt ske en bevægelse fra de meget instruerende opgavetyper, hvor analysens delmål ekspliciteres frem mod den mere generelle opgaveformulering af typen ”Foretag en analyse af...”, hvor det er op til eleven selv at vurdere, hvad der er relevant at have med i en analyse af en given tekst, hvordan analysen gribes metodisk an og struktureres, og hvordan den dokumenteres. Sprogligt arbejdes der fortsat med korrekthed, og træningen i sproglig variation, klarhed og præcision intensiveres.

På 3. år er det oplagt at arbejde med de egentlige eksamensopgavetyper med inddragelse af it, hvor alle taksonomiske niveauer fra redegørelse over analyse frem til det perspektiverende og vurderende niveau er med. Tekstgrundlaget kan være mere kompliceret såvel sprogligt som indholdsmæssigt, og der stilles krav om beherskelse af de forskellige særlige genrer som besvarelserne af de skriftlige danskopgaver er. Det kan være en sproglig, retorisk og argumentatorisk analyse med diskussion, en litterær fortolkning med litteraturhistorisk perspektivering, en film, billede eller medieanalyse med tematisk sammenligning, en lyrikanalyse, en formidling af et budskab i en bestemt genre i et bestemt medie eller et essay – eller forskellige kombinationer af ovenstående.

Det er oplagt at arbejde procesorienteret i starten af forløbet med de hyppigere og mindre opgavetyper, men den procesorienterede skrivning kan lige så vel anvendes i forbindelse med træningen af eksamenstypiske opgaver på 3. år.

⁹ Se bl.a. Center for læseforskning, Københavns Universitet

¹⁰ Red. Henrik Galberg Jacobsen, Grammatisk talt. Anbefalede sproglige iagttagelser. Dansk Sprognævns skrifter. 24, 1996

Opgaven i dansk og/eller samtidshistorie på 2. år placerer sig i rækken af skriftlige opgaver i uddannelsen generelt og er tænkt som en opgave i faglig formidling, hvor elevernes udforskningslyst stimuleres og arbejdsformen er selvstændiggørende. Forudsætningen for den gode opgave er bl.a. de kvalificerende tilløb gennem skriveøvelser og øvrige mindre danskopgaver foruden udbyttet af undervisningen generelt. Samtidig er danskopgaven med til at kvalificere eleven til at skrive studieretningsprojektet på 3. år, hvorfor det kan anbefales også at fokusere på de metodiske aspekter.
(Se i øvrigt i afsnit 3. 4.)

Interne prøver i dansk

Hhx-bekendtgørelsen anfører i §112, at skolen afvikler mindst 5 prøver, hvoraf prøve i studieområdets 1. del er den ene, inden eksamensperioden efter 3. år starter. Nogle af disse prøver kan være afsluttende i fx samfundsfag C, matematik, 2. fremmedsprog eller erhvervsfase og DIO, men dansk kan også komme på tale, hvis skolens leder ønsker, at faget skal indgå som en enten mundtlig eller skriftlig årsprøve.

Afholder skolen interne prøver i dansk, skal disse indeholde tekstmateriale, der skal gøres til genstand for analyse. Der kan differentieres på tekstgrundlagets sværhedsgrad, opgaveformuleringer, besvarelsens forventede omfang og vurderingskriterier. Til skriftlige årsprøver kan fx på 1. år gives 4 timer, og på 2. år 5 timer. Ved intern skriftlig prøve på tredje år (terminsprøve) bør eleven stilles reelle eksamenstypiske opgaver og prøves på eksamenslignende vilkår med dertil hørende 6 timer. Vurderingskriterierne bør her være som ved eksamen.

Elevtid

Danskfaget har fået forhåndstildelt mindst 75 timer pr elev pr tre år jf. § 80. Desuden medvirker danskfaget i studieområderne gennem uddannelsen, hvortil der tildeles elevtid fra fag med 110 timer og derover jf. samme paragraf *stk. 3*. Desuden fordeles der elevtid til interne projekter og samarbejde om skriftlige produkter i flere fag jf. § 82. Denne paragraf er der tale om i forbindelse med dansk og samtidshistorieopgaven, 2. årsopgaven og evt. andre internt bedømte projekter fx i studieområdet.

For at nå de faglige mål i danskfagets skriftlige dimension, er det således vigtigt at være med i andre skriftlige opgaver på tværs af fag, hvor det er relevant ud fra en danskfaglig optik.

Progressionen i mundtlig dansk

Progressionen i undervisningen i mundtligt dansk følger de generelle anbefalinger for undervisningens tilrettelæggelse som er beskrevet ovenfor. Eleverne skal trænes i at udtrykke sig hensigtsmæssigt, formelt korrekt, personligt, nuanceret og argumenterende, jf. de faglige mål. Dette gælder også skriftlig dansk. Det særlige ved mundtlig dansk er fokuseringen på det talte sprog, herunder bl.a. intonation, stemmeføring, kropssprog, den aktuelle kommunikationssituation, sociolekter, generations- og kønsbestemte sprogformer mv.

Løbende kan der arbejdes med mindre opgaver inden for retorik og sprog, højtlesning af egne og andres tekster (evt. indspilning af højtlesning), analyse af oplæsninger og mundtlige debatter, mundtlig fremlæggelse af analyseiagttagelser og dokumentation, diskussioner etc. Gennem klassediskussion, individuelle oplæg og gruppefremlæggelser trænes elevernes mundtlige formidlingskompetencer, og progressionen sikres gennem øgede krav til form, indhold og omfang fra 1. til 3. år.

På 3. år bør træningen i mundtlig dansk tilpasses de krav, der stilles til taksonomiske niveauer, omfang, metode og tekstgrundlag ved den afsluttende mundtlige eksamen.

Præsentationsteknik bør være en del af grundforløbets træning af elevernes studiekompetence og følges op i arbejdet med mundtlige fremlæggelser i dansk, ligesom øgede krav til hensigtsmæssig anvendelse af præsentationsværktøjer bør indgå. Samtidig bør der også fokuseres på studiekompetent adfærd hos eleverne i forhold til aktiv lytning, respektfuld diskussion med andre og det at give konstruktiv kritik.

Feedback på mundtlige oplæg fra lærer og elever i form af fx opponentgrupper bør foretages både mundtligt og skriftligt, og vurderingskriterierne skal som altid være eksplicite.

Kort mundtligt oplæg

Undervejs i det tre-årige forløb gennemgås syv fokusområder samt måske et eller to frit læste værker. Ved afslutningen på gennemgangen af hvert område eller værk opsummeres undervisningens pointer og diskussioner på en måde, så eleven herudfra kan lave et fem-minutters oplæg om fokusområde eller værk. Det kan ske som en integreret del af undervisningen, hvis mundtlige element dermed styrkes. Det kan også ske som repetition umiddelbart før den afsluttende mundtlige prøve. Men det skal under alle omstændigheder sikres, at eleven er fortrolig med stoffet og selve fremlæggelsesformen. Indholdet af denne arbejdsproces forbereder ligeledes eleven på den skriftlige prøve.

3.9. Skitser til progression over tre år

Der er ingen regler for, hvordan stoffet tilrettelægges henover de tre skoleår: grundforløb og studieretningsforløb. Der kan være mange lokale strukturelle og planlægningsmæssige hensyn at tage, ligesom hensyn til den faglige progression og elevernes indflydelse. Så de følgende skitser skal læses som ideer og forslag.

Eksempel 1

Grundforløbet:

Fokusområde: Sprog og kommunikation, del 1 af 3
Værklæsning

Fokusområde: Sprog og kommunikation, del 2 af 3
(sammen med sprogfagene i Kultur og Sprog)

Studieretningsforløbet:

1. år:

Fokusområde: Mediehistorie
Værklæsning

2. år:

Valgfrit fokusområde
Værklæsning

Fokusområde: Periode
Værklæsning

(Danskogaven)

Valgfrit fokusområde

3. år:

Fokusområde: Litteraturhistorie

Værklæsning

Fokusområde: Sprog og kommunikation, del 3 af 3

(Det internationale område i studieretningsforløbet, flerfagligt)

Fokusområde: Tendenser i samtiden

Værklæsning.

Fokusområdet ”Sprog og kommunikation” egner sig til grundforløbet af flere grunde: Dels indgår det i studieområdet, dels kan det som emne fungere som et godt fundament for det videre tekstanalytiske og formidlingsmæssige arbejde, og endelig bør der arbejdes med sprog og kommunikation i forbindelse med alle tekstgenrer. Det kan således være med til at introducere danskfagets mange muligheder.

I skitsen ovenfor er en tredjedel placeret på tredje år. Ideen med det er dels at aktualisere fokusområdet igen, nu med særlig henblik på stilistik, og dels at sikre en variation gennem det treårige forløb. At placere det umiddelbart før fokusområdet ”Tendenser i samtiden” er oplagt ud fra den betragtning, at nyeste tids litteratur bl.a. er kendetegnet ved at være meget sprog- og stilbevidst i sin udtryksform.

Det mediehistoriske fokusområde er placeret relativt tidligt i det treårige forløb, og det litteraturhistoriske fokusområde er placeret sent (på tredje år), begge dele af hensyn til den generelle progression i tilrettelæggelsen af undervisningen og dens indhold.¹¹ Fokusområdet ”Tendenser i samtiden” kan oplagt læses efter det litteraturhistoriske forløb, da den nyeste litteratur i mange tilfælde forholder sig reflekterende til den litterære tradition.

De flerfaglige forløb i forbindelse med studieområdet er placeret ud fra hensynet til den generelle studieplan. Indholdsmæssigt udgør de en del af fagets kernestof og supplerende stof og er således knyttet an til værker og/eller fokusområder uanset deres aktuelle placering i det treårige forløb.

Eksempel 2

I dette tænkte forløb forudsættes det, at dansk indgår i samspil med samfundsfag i forbindelse med studieområdet del 1, idet man kan *analysere politisk kommunikation i konkrete samspil mellem politiske partier, medier og vælgere*. Tilsvarende forudsættes det, at der i Kultur og Sprog området arbejdes med temaet ”national identitet”. 2. år forudsættes det, at eleverne har valgt at skrive opgaver i dansk og historie.

De valgfrie fokusområder og værkerne er der sat "navn" på, men i praksis kan de konkrete valg afhænge af de forudsætninger, som knytter sig til den enkelte klasse.

Grundforløb:

Fokusområde: Sprog og kommunikation, del 1 af 4 (grammatik, kommunikation, sociolekter og sproghistorie, sproghandlinger) Grammatik og kommunikation indgår som en del af studieområdet del 1

I det kulturelle område i grundforløbet inddrages bl.a. nationalromantiske tekster fra midten af 1800-tallet. Disse tekster indgår senere som elementer i henholdsvis et epokalt fokusområde: Det moderne gennembrud og i det litteraturhistoriske fokusområde.

Fokusområde: Mediehistorie del 1 af 2 (Hovedlinjer i mediernes udvikling, mediernes rolle og funktion samt den trykte presse).

¹¹ Jf. ”Fremtidens danskfag”, hvori det anbefales, at progressionen generelt tilrettelægges i forløb som struktureres ud fra såvel teksttypebegrebet som ud fra et historisk synspunkt og et æstetisk.

Fokusområde: Sprog og kommunikation del 2 af 4, hvor stilistik og argumentation indgår i samspil med samfundsfag.

Studieretningsforløbet:

Værk: Der læses et litterært værk - f.eks. Marianne Larsen: "To alvorlige piger med penge". Et såkaldt selvstændigt værk, som ikke har direkte tilknytning fokusområderne.

Fokusområde: Sprog og kommunikation del 3 af 4 (Virksomhedskommunikation, argumentation og semiotiske grundbegreber.) og Mediehistorie del 2 af 3 (Internet og world wide web).

Værk: Analyse af en reklamekampagne - indgår i samspil med afsætning.

2. år:

Epokalt fokusområde: Det moderne gennembrud - i samspil med samtidshistorie

Værklæsning. Henrik Ibsen: "En folkefjende".

Fokusområde: Mediehistorie, del 3 af 3 (radio, film og tv)

Værk: "Soldaten og Jenny" fra 1947 af Johan Jacobsen.

Valgfrit fokusområde: 1950'erne - i samspil med samtidshistorie

Værk og dansk/historieopgave kobles sammen. Eleverne vælger mellem en række muligheder.

Fokusområde: Sprog og kommunikation del 4 af 4 (retorik - hvor elevernes 2. årsopgave udgør tekstgrundlaget).

3. år:

Fokusområde: Litteraturhistorie

Værk: Martin Andersen Nexø: "Pelle Erobreren" (læses i uddrag - resten ses som filmfortolkning)

Valgfrit fokusområde: 1920'erne

Værk: Knud Sønderby: "Midt i en jazztid".

Fokusområde: Tendenser i samtiden (der henvises til værket, der blev læst på første år)

Værk: Stig Dalagers drama "Drømmen" - værket kunne indgå som et element i *Det internationale område i studieretningsforløbet*.

Eksempel 3

Grundforløb:

- fokusområde: Sprog og kommunikation (I samspil med Kultur og Sprog i Studieområdet del 1)
- fokusområde (supplerende): Kulturel identitet og folkelige bevægelser (I samspil med Kultur og Sprog i Studieområdet del 1) Introduktion til tekstanalyse.

Studieretningsforløb:

1. år:

- fokusområde: Periode, fx 50-erne
Værklæsning knyttet til perioden, fx roman
Værklæsning uafhængig af fokusområder, fx film eller reklamekampagne

2. år:

- fokusområde: Mediehistorie
Værklæsning knyttet til mediehistorie, fx tv-dramatik
- fokusområde: Tendenser i samtiden
Værklæsning knyttet hertil, fx novellesamling eller roman
- fokusområde (fortsat): Kulturel identitet og folkelige bevægelser
Værklæsning knyttet hertil, fx film, sangbog, samling af taler, reklamekampagne

3. år:

- fokusområde (fortsat): Sprog og kommunikation
- fokusområde (supplerende): Karen Blixens forfatterskab
Værklæsning knyttet hertil, fx roman
- fokusområde: Litteraturhistorie
Værklæsning knyttet hertil, fx roman, digtsamling, novellesamling
(Studieområde)

Det er væsentligt tidligt i hhx-forløbet at etablere færdigheder i sproglig analyse, derfor placeres fokusområdet i sprog og kommunikation i grundforløbet. Endvidere vil det kunne supplere det sproglige element i studieområdet.

For at kvalificere tekstanalysen i studieområdets kultur del og for at præsentere eleverne tidligt for bredden i danskfaget placeres et introduktionsforløb i tekstanalyse ligeledes i grundforløbet.

Danskfagets bidrag til kultur og sprog i studieområdet er her tænkt som første del af et fokusområde, fordi det kunne give studieområdets kulturelle del danskfaglig tyngde. Endvidere kan det være en pædagogisk fordel at vende tilbage til et fokusområde senere i hhx-forløbet.

Andre kriterier for placering i skitsen er hensynet til progression fra det lettere til det sværere og hensynet til variation mellem danskfagets forskellige aspekter.

4. Evaluering

Evalueringen har flere forskellige formål og derfor flere forskellige udformninger. Den løbende evaluering har til formål at forbedre undervisningen, styrke elevens læring samt at synliggøre elevens kompetencer i forhold til de faglige mål. Den løbende evaluering finder sted inden for den daglige undervisning. Den afsluttende evaluering skal måle elevens erhvervede kompetencer i forhold til de faglige mål. Da de faglige mål er mangfoldige, kan de ikke måles med én prøveform alene. Den afsluttende evaluering har derfor både en mundtlig og en skriftlig prøve. Der gøres opmærksom på, at vurderingskriterierne for de to prøver ikke er identiske.

4.1. Løbende evaluering

Den løbende evaluering skal dels måle elevens kompetencer i forhold til de faglige mål og dels forbedre undervisningen. Den har således både et bagudrettet og et fremadrettet element. Den bagudrettede evaluering er summativ, det vil sige, at den skal opsummere elevens standpunkt i forhold til de fastlagte faglige mål. Den måler eleven i forhold til det gennemgåede stof. Undervejs i det tre-årige forløb skal eleven tilegne sig flere og flere af kompetencerne, som de er beskrevet i de faglige mål. Den summative evaluering tilrettelægges derfor i overensstemmelse med det tre-årige forløbs faglige progression. Denne evaluering vil typisk have karakter af standpunktskarakterer og interne prøvekarakterer – nogle af dem ledsaget af individuelle samtaler mellem lærer og elev.

Den fremadrettede evaluering skal indvirke på den daglige undervisning og styrke elevens læring. Den skal forholde sig generelt til elevens læringssituation, arbejdsindsatsen, arbejdsbyrden, undervisningens tilrettelæggelse, elevernes indflydelse, holdets arbejdsmåder og lærerens indsats. Denne evaluering er formativ, det vil sige, at den skal påvirke den fremtidige tilrettelæggelse af undervisning og læring. Den kan have forskellige former, men vil typisk have karakter af fælles diskussioner på holdet og eventuelt individuelle samtaler mellem lærer og elev.

Interne prøver.

Hhx-bekendtgørelsens §112 foreskriver, at skolen skal afholde mindst fem skriftlige eller mundtlige prøver i løbet af de tre gymnasieår inden de afsluttende eksaminer på 3. år. Det er den enkelte skole der tilrettelægger progressionen i den interne evaluering af den enkelte elev. En skriftlig eller mundtlig årsprøve efter 1. eller 2. år kan tjene mange gode formål, ligesom det vil være naturligt at afvikle mindst én skriftlig intern eksamenslignende prøve inden den endelige skriftlige eksamen i dansk A. Især er det vigtigt at eleverne har prøvet afvikling af cd-romopgaver på skolen.

De interne skriftlige prøver, som det er naturligt at udvikle i faggruppen på skolen, må have til hensigt at måle elevernes skrivekompetencer i forhold til dele af de faglige mål. Det kunne fx være sproglig korrekthed, redegørelse, karakteristik og diskussion. Men de interne prøver i dansk skal altid have et tekstgrundlag, som gøres til genstand for analyse. Desuden kan det af pædagogiske grunde anbefales, at tekstgrundlaget findes inden for kernestoffet, som understøtter fokusområder klassen/studieretningen arbejder med.

4.2. Prøver

Mundtlig prøve.

Hvis eleven trækkes ud til mundtlig prøve, afholdes denne på grundlag af et ukendt tekstmateriale, som skal gøres til genstand for analyse, fortolkning og perspektivering. Det ukendte tekstmateriale er forsynet med en tilhørende titel på et fra undervisningen kendt fokusområde. Denne titel skal eleven benytte som udgangspunkt for et kort mundtligt oplæg.

Prøvematerialet sendes til censor og godkendes af denne forud for prøvens afholdelse. (Se i øvrigt eksamensbekendtgørelsen)

Eksaminationstiden er ca. 30 minutter.

Forberedelsestiden for eleven er ca. 60 minutter.

Eksaminationen tager udgangspunkt i eksaminandens præsentation af sin besvarelse suppleret med uddybende spørgsmål fra eksaminator.

Prøvemateriale

Det ukendte tekstmateriale skal tilsammen bredt dække fagets kernestof og supplerende stof, dvs. de i alt syv fokusområder og evt. frit læste værker.

Eleven trækker et spørgsmål, som består af dels en titel på kendt stof og dels et ukendt tekstmateriale. Spørgsmålets to elementer (titel på fokusområde og ukendt tekstmateriale) bør være tematisk, motivisk, historisk, genremæssigt eller på anden måde forbundne, så de danner naturlige perspektiver på hinanden. Eksaminanden skal analysere, fortolke og perspektivere tekstmaterialet.

Tekstmaterialet skal have et omfang, der står i forhold til forberedelsestiden og til teksternes sværhedsgrad.

Eksaminanden oplyses via titlen på fokusområdet om, hvilket område inden for det læste stof, der skal fremlægges, og som tekstmaterialet skal perspektiveres inden for. Der må ikke vedlægges eller foreslås konkrete tekster som perspektiveringsmulighed.

En evt. opgaveformulering skal være i overensstemmelse med fagbilagets overordnede beskrivelse af den mundtlige prøve og kan således lyde: "Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse, fortolkning og perspektivering af tekstmaterialet." Der stilles ikke konkrete spørgsmål, ligesom det ukendte tekstmateriale ikke forsynes med introduktion eller vejledning, men gerne med linjetæller og noter.

Prøvematerialet sendes til censor senest 5 hverdage før prøvens afholdelse jf. § 12, stk. 4 i eksamensbekendtgørelsen. Censor skal desuden kende til undervisningsbeskrivelsen.

Der udarbejdes ”eksamensspørgsmål”, dvs. titler med tilhørende ulæste tekster, svarende til det antal elever, der skal op, således at der er fire ”sedler” tilbage til den sidste elev, der trækker. (Jf. eksamensbekendtgørelsen.) Dog er det tilladt at lade hvert spørgsmål gå igen op til tre gange pr. klasse eller hold. Dette kan være en god idé af hensyn til arbejdsbelastningen såvel for eksaminator som censor. ”Eksamensspørgsmålene” skal bredt dække alle de læste fokusområder, såvel inden for kernestof som supplerende stof. Dette gælder uanset antallet af elever, der skal til prøve. Alle ”eksamensspørgsmål” skal ligge fremme til lodtrækning fra første eksamensdag. Det samme eksamensspørgsmål må gerne gå igen over flere dage.

Eksamination

Den mundtlige prøve består af to elementer:

- 1) et kort redegørende oplæg (ca. 5 min.) om et af de syv læste fokusområder.
- 2) en analyse, fortolkning og perspektivering af det ukendte tekstmateriale (ca. 20 min.).

De resterende minutter bruges til votering og karaktergivning til eksaminanden.

Såvel eksaminator som censor kan stille afklarende og uddybende spørgsmål til eksaminanden.

Der gives 60 minutters forberedelsestid, hvor alle hjælpemidler er tilladt. Der er generelt IKKE internetadgang til den mundtlige prøve. Der er alene adgang til internettet for så vidt angår egne læremidler, egne notater og egne arbejder. Dvs. eksaminanderne må godt anvende evt. i- og e-bøger, men de må ikke søge på nettet. Utilsigtet kommunikation med omverdenen er ikke tilladt. (Jf. eksamensbekendtgørelsen §14 og §15.) Tekniske hjælpemidler, herunder it kan indgå under forberedelsen og i eksaminationen i forbindelse med elevens præsentation. Notater udarbejdet i forberedelsestiden og det ukendte tekstmateriale må anvendes under eksaminationen. I eksamensbekendtgørelsen er der imidlertid ingen begrænsning i elevens anvendelse af hjælpemidler, her skelnes ikke mellem forberedelsestid og eksamination. Det vil sige, at eleven kan anvende eventuelle skemaer eller notater fra sin PC eller lignende. Det må dog anbefales ikke at skabe unødigt forvirring ved at fokusere for meget på alle tænkelige hjælpemidler under eksaminationen, da eksaminanden jo måles på sin *mundtlige* fremstilling og *anvendelsen* af sin faglige viden. Desuden er det vigtigt, at alle elever stilles lige i eksamenssituationen.

Det kan anbefales, at eleven i undervisningen har forberedt sig på korte oplæg af samtlige klassens fokusområder eller udarbejdet noter til fremlæggelser. I eksamensforberedelsestiden kan eleven tilpasse sit eventuelle oplæg til den selvstændige analyse af den ukendte tekst. Det må frarådes at arbejde med standardiserede oplæg, som eleven mekanisk præsenterer. Hvis man i undervisningen arbejder med oplæg, bør de rumme en vis fleksibilitet og kunne rettes til i eksamenssituationen.

Undervisningsbeskrivelsen

Undervisningsbeskrivelsen indeholder en samlet fortegnelse over det, der er arbejdet med i faget, enkelt- såvel som flerfagligt i løbet af de tre år. Hensigten er at sikre censor den rette information om grundlaget for målopfyldelsen i faget, ligesom undervisningsbeskrivelsen er elevernes sikkerhed i forhold til eksamen. Eleverne bør derfor løbende have kendskab til, og indflydelse på, såvel den overordnede studieplan som den endelige undervisningsbeskrivelse. En skabelon til undervisningsbeskrivelsen findes på Undervisningsministeriets hjemmeside.

Den enkelte lærer eller lærerteamet udarbejder undervisningsbeskrivelse efter grundforløbet og siden efter hvert skoleår.

Vurderingskriterierne.

Fremlæggelsen af det kendte stof vurderes på korrekthed og relevans i forhold til det gennemgåede område og i forhold til det trukne ukendte tekstmateriale. Eksaminanden skal vurderes på, om hovedlinjerne og centrale pointer i det gennemgåede stof er forstået og kan formidles, og eksaminanden skal vurderes på, om fremlæggelsen lægger op til de analytiske pointer, som uddrages af den trukne tekst.

Analysen og perspektiveringen af den ukendte tekst vurderes på elevens evne til at analysere, fortolke og perspektivere med anvendelse af de relevante faglige begreber og på den mundtlige præsentations opbygning og fremlæggelse.

Evalueringen af elevens præstation bygger på en helhedsvurdering af eksaminandens opfyldelse af de faglige mål, herunder færdighed i:

- hensigtsmæssig og nuanceret mundtlig fremstilling
- struktur og redegørelse for det trukne emne
- danskfaglig viden og grundlæggende metoder

Eksempler

Følgende er eksempler på eksamensspørgsmål til mundtlig eksamen Eleven bør fra undervisningen kende det overordnede krav til den faglige udfoldelse ved mundtlig eksamen (Jf. læreplanen), Eleven skal kunne redegøre (kort mundtligt oplæg), analysere, fortolke og perspektivere (det ulæste tekstmateriale). I nedenstående eksempler er der formuleret en opgaveinstruks i helt overordnede termer. Det kan være en støtte for den elev, der i forberedelsen kommer i tvivl om, hvad opgaven er.

Eksempel på opgave til det litteraturhistoriske fokusområde

Fokusområde: Kunstretninger i litteraturhistorien

Tekstmateriale: Tom Kristensen: ”Ulykken” (1924)
Tom Kristensen: ”Angst” (1920)
Ludwig Meidner: ”Apokalyptisk by” (maleri, 1913)

Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse, fortolkning og perspektivering af tekstmaterialet.

Ideen med denne sammenstilling af tekster og billede er at give eleven mulighed for at demonstrere sin evne til at analysere og fortolke forskellige tekstgenrer på deres egne præmisser og samtidig demonstrere sit kendskab til den ekspressionistiske udtryksform inden for forskellige genrer.

Eksempel på opgave et valgfrit fokusområde

Fokusområde: Syndefaldsmotivet i litteraturen

Tekstmateriale: Marina Cecilie Roné: "Den anden pige" (1990)
Edvard Munch: "Kvinden i tre stadier" (1894)

Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse, fortolkning og perspektivering af tekstmaterialet.

Eleven gives her mulighed for at demonstrere sin evne til at analysere og fortolke forskellige tekster på deres egne præmisser og ved hjælp af syndefaldsparadigmet. Ideen med denne sammenstilling af tekst og billede bygger på en oplagt tematisk sammenhæng. Samtidig er der tale om en tematisering af pigens/kvindens udvikling set fra hhv. en kvindelig og mandlig kunstners synsvinkel. Endelig lægges der op til en diskussion af de respektive kunstneres brug af syndefaldsparadigmet.

Eksempel på opgave til et valgfrit fokusområde om kunst og kultur

Fokusområde: Kunst og kultur

Tekstmateriale: To kunstværker
Reklame-folder fra en udstilling, der relaterer til de valgte kunstværker.

Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse, fortolkning og perspektivering af tekstmaterialet.

Ideen med en sammenstilling af billedkunst og informationsmateriale er at give eleven mulighed for at demonstrere sin evne til dels at analysere og fortolke kunstbilleder og dels at analysere og fortolke reklamer i en sproglig-kommunikativ sammenhæng. Samtidig gives eleven gennem perspektiveringskravet mulighed for at demonstrere sit kendskab til det aktuelle fokusområde og relationen til tekstmaterialet.

Eksempel på mundtlig eksamen i det mediehistoriske fokusområde

Fokusområde: Mediehistorie

Tekstmateriale: Uddrag af "Kampen om staden", en dokumentarfilm af Christoffer Guldbrandsen fra DR januar 2005.

Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse og perspektivering af tekstmaterialet.

Udsendelsen "Kampen om staden" er markant i såvel udtryk som indhold, ligesom emnet: "Christiania" eller "Fristaden" direkte eller indirekte relaterer sig til danskfagligt stof. Der kan derfor være flere perspektiveringsmuligheder for eleverne, fx DR's "Krimizonen" og TV2's "Station2". Det forudsættes, at der i undervisningen har været fokus på dels faktionsbegrebet og dels på dokumentargenren og dennes udvikling og fascinationskraft.

Eksempel på mundtlig eksamen i sprog og kommunikation:

Fokusområde: Sprog og kommunikation

Tekstmateriale: Reklamemateriale fra firmaet Toyota:
 - Tv-reklame fra Ole O's værksted
 - Uddrag fra Toyotas hjemmeside: Om Toyota
 - Reklameannonce fra Toyota eller uddrag fra virksomheds-brochure

Du har nu ca. 60 minutter til at forberede et kort oplæg om fokusområdet samt en analyse og perspektivering af tekstmaterialet.

Opgaven indeholder forskellige udtryksformer såvel i tekst som på billedsiden, ligesom der er repræsenteret forskellige genrer inden for virksomhedskommunikation. Tekstmaterialet giver mulighed for at benytte en række sproglige analyseredskaber, ligesom opgaven åbner mulighed for at inddrage viden fra det mediehistoriske fokusområde og fra fokusområdet "tendenser i samtiden". Det forudsættes selvfølgelig, at eleverne i det sproglige og kommunikative fokusområde i forvejen har arbejdet med reklamekampagner.

Karaktergivning ved mundtlig eksamen

Bedømmelsen af den mundtlige præstation skal ske på grundlag af de faglige mål. (Se Bekendtgørelse for karakterskala og anden bedømmelse.)

Nedenstående oversigt skal opfattes som en vejledning til fastlæggelse af karakterer i mundtlig dansk i hhx.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	De væsentligste aspekter af tekstmaterialet analyseres og fortolkes selvstændigt og fremragende. Der demonstreres fremragende anvendelse af danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder. Det mundtlige oplæg formidles, dokumenteres og perspektiveres relevant, dygtigt og sikkert med ingen eller få uvæsentlige mangler. Den mundtlige fremstilling er retorisk velstruktureret, argumenterende og sprogligt nuanceret velformuleret.
10	Fortrinligt	
7	Godt	Flere, men ikke alle aspekter af tekstmaterialet analyseres. Der demonstreres anvendelse af danskfaglig viden og fagets

		grundlæggende metoder. Det mundtlige oplæg formidles, dokumenteres og perspektiveres, men med en del mangler. Den mundtlige fremstilling fungerer.
4	Jævne	
02	Tilstrækkeligt	Få væsentlige aspekter af tekstmaterialet analyseres, tekstforståelsen ligger på det redegørende plan. Det mundtlige oplæg formidles acceptabelt, dog med meget spinkel perspektivering og dokumentation. Den mundtlige fremstilling er usammenhængende, men tilstrækkelig til at kommunikationen fungerer.
00	Utilstrækkeligt	
-3	Ringe	

At ikke alle karaktererne er beskrevet, skal opfattes som respekt for den enkelte lærer og censors professionalisme.

Skriftlig prøve

Den skriftlige prøve i dansk er i lighed med andre fag i udtræk. Det vil sige, at ikke alle elever nødvendigvis kommer op i skriftlig dansk. Derimod skal alle hhx-elever op i enten mundtlig eller skriftlig dansk, og de *kan* komme op i begge.

Skriftlig prøve i dansk er en centralt stillet elektronisk prøve, som består af mindst fire forskellige opgaver med tilhørende elektroniske materiale. Prøven er af seks timers varighed. Alle hjælpemidler, herunder adgang til internettet, er tilladt. Utsigtet kommunikation med omverdenen er ikke tilladt.

Eleven skal kunne analysere, fortolke, perspektivere og vurdere en tekst inden for fagets kernestof. De faglige mål stiller krav til eleven om at kunne:

- udtrykke sig skriftligt hensigtsmæssigt, formelt korrekt, personligt, nuanceret og argumenterende og i den genre eller de genrer, som opgaven fordrer.
- vælge og anvende en relevant læsestrategi og analysemetode, samt fremlægge en analyse i et fagsprog.
- navigere i store tekstmængder, og analytisk fokuseret kunne udvælge og dokumentere.

Vurderingskriterierne

I bedømmelsen indgår, i hvor høj grad eksaminanden kan opfylde ovenstående mål, herunder kan:

- *genrebevidst skriftlig formidling*
- *abstrahere og konkretisere det valgte emne*
- *anvende danskfaglig viden og grundlæggende metoder.*

Der gives én karakter ud fra en helhedsbedømmelse.

Der er udgivet et særskilt Råd og vink om vurderingskriterier for den skriftlige prøve i Dansk A med internetadgang. Heri karakteriseres den gode opgavebesvarelse, og såvel generelle som genrespecifikke vurderingskriterier gennemgås. Dette Råd og vink kan tilgås via nedenstående link:

<http://www.emu.dk/modul/fagkonsulent-i-dansk-hhx-intro>

Karaktergivning ved skriftlig eksamen

Bedømmelsen af den skriftlige præstation skal ske på grundlag af de faglige mål.

Nedenstående oversigt skal opfattes som en vejledning til fastlæggelse af karakterer i skriftlig dansk på hhx.

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	De væsentligste aspekter af den stillede opgave besvares med fremragende anvendelse af danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder med ingen eller kun uvæsentlige mangler. Der er abstraktioner og konkretiseringer af emnet, som er særdeles relevante, velbegrundede og dokumenterede. Formidlingen er genrebevidst, hensigtsmæssig, velovervejet og selvstændig. Den skriftlige fremstilling er velstruktureret, fokuseret, sproglig korrekt, nuanceret og argumenterende.
10	Fortrinligt	
7	Godt	Den stillede opgave besvares med en vis sikkerhed i anvendelse af danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder, dog med en del mangler. Der er gode abstraktioner og konkretiseringer af emnet, men med mangler i forhold til tilstrækkelighed og dokumentation. Formidlingen er genrebevidst, men ikke gennemført velovervejet. Den skriftlige fremstilling fungerer, men er ikke nødvendigvis præcis i udtrykket og har flere fejl, som dog ikke forstyrrer budskabet.
4	Jævne	
02	Tilstrækkeligt	Få væsentlige aspekter af den stillede opgave besvares med anvendelse af danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder. Der findes få abstraktioner og konkretiseringer af emnet, de er dog uden større relevans og sjældent dokumenterede. Formidlingen er tilstrækkelig genrebevidst, men noget usammenhængende og uovervejet. Den skriftlige fremstilling er acceptabel dog med væsentlige mangler i nuancering og med alvorlige fejl i sprogrigtighed.
00	Utilstrækkeligt	
-3	Ringe	

Eksempler på eksamensopgaver i skriftlig dansk

Foretag en analyse og fortolkning af ”Juli måned, bagende sol”. (maj 2011)

Foretag en analyse og fortolkning af ”Jeg ønsker mig en verden – ” og ”Odalisk-skønhed”.

Perspektivér til tendenser inden for kunst og litteratur i begyndelsen af 1900-tallet. (maj 2010)

Skriv et essay om brugen af sociale medier. Diskutér herunder såvel identitetsmæssige som politiske og samfundsmæssige problemstillinger. Inddrag tekst 6 og tekst 7. Giv dit essay en titel. (maj 2011)

Foretag en analyse og fortolkning af musikvideoen ”Gi mig Danmark tilbage”. Sammenlign danmarksbillederne i ”Gi mig Danmark tilbage” og Dansk Folkepartis valgvideo. (maj 2009)

Foretag en analyse og fortolkning af ”Hjertet, der sladrede”.

Skriv på baggrund af novellen en artikel på ca. 600 ord. Vælg selv journalistisk genre, og angiv, hvilket dagblad du skriver til.

I din artikel må du gerne opfinde kilder eller vidner, der ikke optræder i novellen, men indholdet i din artikel må ikke være i modstrid med novellens handling. (maj 2009)

Foretag en analyse og fortolkning af B.S. Ingemanns og Mikkel Fossmos digte. Sammenlign de to tekster. Afslut med en vurdering af Mikkel Fossmos digt som et udtryk for tendenser i samtiden. (august 2010)

Foretag en analyse af Johannes Møllehaves kronik. Kom især ind på argumentation og sproglige virkemidler. (august 2009)

Foretag en analyse af Bo Jacobsens kronik, hvor du lægger vægt på sproglige virkemidler, argumentation og holdning. Information opfordrer sine læsere til at kommentere bladets artikler på sin blog. Du tager imod opfordringen. Skriv et indlæg, som en reaktion på Bo Jacobsens kronik (ca. 300 ord). (maj 2010)

Der henvises i øvrigt til eksamensopgavesæt, som udsendes til skolerne, når de har elever til eksamen. De medfølgende cd-rommer kan lægges på skolens intranet, på en måde så de kun er tilgængelige for lærerne og kan åbnes for elever/klasser, når de skal arbejde med dem. Desuden kan det anbefales at læse evalueringen af skriftlig eksamen, som hvert år i september lægges på fagets side på www.uvm.dk.